

ინტელექტუალური მემკვიდრეობის დაცვისა და განვითარების
საქართველოს რესპუბლიკის კულტურის მინისტრის
ინტელექტუალური მემკვიდრეობის დაცვის
სახელმწიფო ადმინისტრაციის

«იმედი» სსიპ-ის

კულტურის მემკვიდრეობის დაცვის
სახელმწიფო ადმინისტრაციის
ინტელექტუალური მემკვიდრეობის დაცვის
სახელმწიფო ადმინისტრაციის

თბილისი
2009

ლელა ალექსიძე

ნეოპლატონური ფილოსოფია პლოტინი და იამბლიქოსი

ტექსტები, თარგმანი, განმარტებები

Lela Alexidze

NEOPLATONIC PHILOSOPHY
PLOTINUS AND IAMBlichUS

Texts, Translations, Notes

თბილისი • Tbilisi
2009

ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და
სოციალური მეცნიერებების ფონდი
რუსთაველის ფონდი
Rustaveli Foundation

for Georgian Studies, Humanities and Social Sciences

აღნიშნული პროექტი განხორციელდა ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების ფონდში (რუსთაველის ფონდი) მოპოვებული გრანტის მეშვეობით (RF-C-028-08). წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოთქმული ნებისმიერი მოსაზრება ეკუთვნის ავტორს და შესაძლებელია, არ ასახავდეს ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების ფონდის (რუსთაველის ფონდის) შეხედულებებს.

The designated project has been fulfilled by financial support of the Foundation for Georgian Studies, Humanities and Social Sciences (Rustaveli Foundation) (RF-C-028-08). Any idea in this publication belongs to the author and may not represent the opinion of the Foundation for Georgian Studies, Humanities and Social Sciences itself.

www.rustaveli.org.ge

სარჩევი

წინათქმა.....	9
პლოგინი.....	13
შესავალი.....	14
III 8 (40): „ბუნების, ჭვრეტისა და ერთის შესახებ“	
ტექსტი	20
თარგმანი	31
V 1 (10): „სამი საწყისი ჰიპოტეზის შესახებ“	
შესავალი	56
ტექსტი	60
თარგმანი	71
III 5 (50): „ეროსის შესახებ“	
შესავალი	92
ტექსტი	94
თარგმანი	104
ფრაგმენტები:	
პორფირიოსი, „პლოგინის ცხოვრება“ 2, 26-27... 124	
პლოგინი, ენეადები:	
VI 9 (9) 11, 49-51: „ერთის, ანუ სიკეთის შესახებ“.....	125
IV 7 (2), 10, 27-11, 9; 13, 1-19: „სულის უკვდავების შესახებ“	125
I 1 (53), 8, 18: „რა არის ცოცხალი არსება და რა არის ადამიანი“	131
IV 4 (28) 2, 24-32: „სულის შესახებ აპორიები (ნაწილი მეორე).....	133
III 1 (3), 10, 4-11: „ბედისწერის შესახებ“.....	134
IV 8 (6), 5, 1-16; 7, 11-17; 8, 1-9; 8, 13-15; 8, 16-23; 1, 1-11: „სულის სხეულებში ჩამოსვლის შესახებ“	136

იამბლიქოსი.....	143
შესავალი	144
ეგვიპტური მისტიკები (ფრაგმენტები)	
შესავალი	148
ტექსტები და თარგმანი.....	149
სულის შესახებ (ფრაგმენტები)	
შესავალი.....	167
ტექსტები და თარგმანი	173
ონტოლოგიური იერარქია: ორი ერთი	
შესავალი	199
ტექსტი და თარგმანი	199
სივრცე და დრო	
სივრცე (შესავალი, ტექსტები, თარგმანი)	200
დრო (შესავალი, ტექსტები, თარგმანი)	204
„პითაგორას ცხოვრება“ (ფრაგმენტები)	
შესავალი, ტექსტები, თარგმანი	212
ლიტერატურა	219
ძირითადი ფილოსოფიური ცნებები	224

ამ გამოცემის მიზანი ნეოპლატონური ტექსტების კომენტარული ანთოლოგიის შექმნაა. ეს წიგნი ამ საქმის მხოლოდ დასაწყისია. მასში, ძირითადად, შესულია ორი დიდი პლატონიკოსის – პლოტინისა და იამბლიქოსის რჩეული ტექსტები. ბერძნულ ტექსტებს ახლავს ქართული თარგმანი, შესავალი და განმარტებები. იმედი გვაქვს, რომ მომავალში შესაძლებელი იქნება ანტიკურობის სხვა უდიდესი ნეოპლატონიკოსების რჩეული ტექსტების თარგმანების გამოცემაც, მათ შორის, უპირველეს ყოვლისა, პორფირიოსის, პროკლესი, სიმპლიკიოსის და დამასკიოსის. მაშინ შეგვიძლება ვთქვათ, რომ ჩვენ, თანამედროვე ქართულენოვან მკითხველებს, სპეციალისტებსა და სტუდენტებს გაგვაჩნია გვიანანტიკურობის ამ უმნიშვნელოვანესი ფილოსოფიური მიმდინარეობის ამსახველი რჩეული ტექსტების კრებულები.

რა მიზანი აქვს მათ თარგმნას, განმარტებასა და გამოცემას? თავისთავადი ფილოსოფიურ-ისტორიული ღირებულების გარდა, ისინი საშუალებას გვაძლევენ, უკეთესად გავიგოთ მათი წინამორბედი ანტიკური ფილოსოფია, ჩვენთვის, შეიძლება, ახლებური და უჩვეულო კუთხით შევხედოთ პლატონისა და არისტოტელეს შემოქმედებას. ეს ტექსტები არის საფუძველი შუა საუკუნეებისა და რენესანსის ფილოსოფიის გაგებისთვისაც, იოანე პეტრიწის ფილოსოფიის ჩათვლით. ამავე დროს, ბევრი რამ მათში ჩვენთვის დღეს სუბიექტურადაც ღირებულია. ისინი თითქოს მოგვიწოდებენ, საკუთარ თავში ჩაღრმავებით, დავინახოთ უნივერსუმის მთლიანობა და სილამაზე, გავარკვიოთ ჩვენი ადგილი მასში, ვივრძნოთ ჩვენი კავშირი ღვთაებრივ სამყაროსთან, დავეკვირდეთ საკუთარ თავს, გავიგოთ, რა შეგვიძლია თუ არ შეგვიძლია, ან ჩვენი თავისუფლება რა არის...

γὰρ μερίζεται εἰς τὸ πᾶν ἢ ἀρχή· μερισθείσα γὰρ ἀπόλεσεν ἂν καὶ τὸ πᾶν, καὶ οὐδ' ἂν ἔτι γένοιτο μὴ μειούσης τῆς ἀρχῆς ἐφ' ἑαυτῆς ἑτέρας οὐσης. Διὸ καὶ ἡ ἀναγωγὴ πανταχοῦ ἐφ' ἓν. Καὶ ἐφ' ἑκάστου μὲν τι ἓν, εἰς ὃ ἀνάξεις, καὶ τότε τὸ πᾶν εἰς ἓν τὸ πρὸ αὐτοῦ, οὐχ ἀπλῶς ἓν, ἕως τις ἐπὶ τὸ ἀπλῶς ἓν ἔλθῃ· τοῦτο δὲ οὐκέτι ἐπ' ἄλλο. Ἄλλ' εἰ μὲν τὸ τοῦ φυτοῦ ἓν - τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἀρχὴ ἢ μένουσα - καὶ τὸ ζῶου ἓν καὶ τὸ ψυχῆς ἓν καὶ τὸ τοῦ παντὸς ἓν λαμβάνοι, λαμβάνει ἑκασταχοῦ τὸ δυνατώτατον καὶ τὸ τίμιον· εἰ δὲ τὸ τῶν κατ' ἀλήθειαν ὄντων ἓν, τὴν ἀρχὴν καὶ πηγὴν καὶ δύναμιν, λαμβάνοι, ἀπιστήσομεν καὶ τὸ μηδὲν ὑπονοήσομεν; Ἡ ἔστι μὲν τὸ μηδὲν τούτων ὧν ἔστιν ἀρχή, τοιοῦτο μέντοι, οἶον, μηδεὶνὸς αὐτοῦ κατηγορεῖσθαι δυναμένου, μὴ ὄντος, μὴ οὐσίας, μὴ ζωῆς, τὸ ὑπὲρ πάντα αὐτῶν εἶναι. Εἰ ἀφελὼν τὸ εἶναι λαμβάνοις, θαύμα ἕξεις. Καὶ βαλὼν πρὸς αὐτὸ καὶ τυχῶν ἓν τοῖς αὐτοῦ ἀναπαυσάμενος συννοεῖ μάλλον τῇ προσβολῇ συνείας, συνορῶν δὲ τὸ μέγα αὐτοῦ τοῖς μετ' αὐτὸ δι' αὐτὸ οὐσιν.

11

Ἔτι δὲ καὶ ὧδε· ἐπεὶ γὰρ ὁ νοῦς ἔστιν ὄψις τις καὶ ὄψις ὄρωσα, δύναμις ἔσται εἰς ἐνέργειαν ἔλθοῦσα. Ἔσται τοίνυν τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ - οἶον καὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν ὄρασις - ὕλη δὲ ἓν νοητοῖς· ἐπεὶ καὶ ἡ ὄρασις ἢ κατ' ἐνέργειαν διττὸν ἔχει· πρὶν γοῦν ἰδεῖν ἦν ἓν. Τὸ οὖν ἓν δύο γέγονε καὶ τὰ δύο ἓν. Τῇ μὲν οὖν ὀράσει ἢ πλήρωσις παρὰ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ ἡ οἶον τελείωσις, τῇ δὲ τοῦ νοῦ ὄψει τὸ ἀγαθὸν τὸ πληροῦν. Εἰ γὰρ αὐτὸς τὸ ἀγαθόν, τί ἔδει ὀρᾶν ἢ ἐνεργεῖν ὄλως; Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα περὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ διὰ τὸ ἀγαθὸν ἔχει τὴν ἐνέργειαν, τὸ δὲ ἀγαθὸν οὐδενὸς δέχεται· διὸ οὐδέν ἔστιν αὐτῷ ἢ αὐτό. Φθεγξάμενος οὖν τὸ ἀγαθὸν μηδὲν ἔτι προσνοεῖ· ἔαν γὰρ τι προσθῆς, ὧ προσέθηκας ὀτιοῦν, ἐνδεὲς ποιήσεις. Διὸ οὐδὲ τὸ νοεῖν, ἵνα μὴ καὶ ἄλλο, καὶ ποιήσης δύο, νοῦν καὶ ἀγαθόν. Ὁ μὲν γὰρ νοῦς τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ δ' ἀγαθὸν οὐ δέχεται ἐκείνου· ὅθεν καὶ τυγχάνων τοῦ ἀγαθοῦ ἀγαθοειδὲς γίνεται καὶ τελειοῦται παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ μὲν εἶδους τοῦ ἐπ' αὐτῷ παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἠκοντος ἀγαθοειδῆ

ποιούντος. Οἶον δὲ ἐνορᾶται ἐπ' αὐτῷ ἴχνος τοῦ ἀγαθοῦ, τοιοῦτον τὸ ἀρχέτυπον ἐννοεῖν προσήκει τὸ ἀληθινὸν ἐκείνου ἐνθυμηθέντα ἐκ τοῦ ἐπὶ τῷ νῷ ἐπιθέοντος ἴχνους. Τὸ μὲν οὖν ἐπ' αὐτοῦ ἴχνος αὐτοῦ τῷ νῷ ὀρῶντι ἔδωκεν ἔχειν· ὥστε ἓν μὲν τῷ νῷ ἢ ἐφεσις καὶ ἐφιέμενος αἰεὶ καὶ αἰεὶ τυγχάνων, ἐκεῖ δὲ οὔτε ἐφιέμενος - τίνος γὰρ; - οὔτε τυγχάνων· οὐδὲ γὰρ ἐφίετο. Οὐ τοίνυν οὐδὲ νοῦς. Ἐφεσις γὰρ καὶ ἓν τούτῳ καὶ σύννευσις πρὸς τὸ εἶδος αὐτοῦ. Τοῦ δὲ νοῦ καλοῦ ὄντος καὶ πάντων καλλίστου, ἓν φωτὶ καθαρῷ καὶ ἀύγῃ καθαρᾷ κειμένου καὶ τὴν τῶν ὄντων περιλαβόντος φύσιν, οὐ καὶ ὁ καλὸς οὗτος κόσμος σκιά καὶ εἰκῶν, καὶ ἓν πάσῃ ἀγλαίᾳ κειμένου, ὅτι μηδὲν ἀνόητον μηδὲ σκοτεινὸν μηδ' ἀμετρον ἓν αὐτῷ, ζῶντος ζωὴν μακαρίαν, θάμβος μὲν ἂν ἔχοι τὸν ἰδόντα καὶ τοῦτον καὶ ὡς χρὴ εἰς αὐτὸν εἰσδύντα καὶ αὐτοῦ γενόμενον ἓνα. Ὡς δὲ ὁ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ τῶν ἀστρῶν φέγγος ἰδὼν τὸν ποιήσαντα ἐνθυμείται καὶ ζητεῖ, οὕτω χρὴ καὶ τὸν νοητὸν κόσμον ὃς ἐθεάσατο καὶ ἐνείδε καὶ ἐθαύμασε τὸν κἀκείνου ποιητὴν τίς ἄρα ὁ τοιοῦτον ὑποστήσας ζητεῖν, ἢ ποῦ ἢ πῶς, ὁ τοιοῦτον παῖδα γεννήσας νοῦν, κόρον καλὸν καὶ παρ' αὐτοῦ γενόμενον κόρον. Πάντως τοι οὔτε νοῦς ἐκείνος οὔτε κόρος, ἀλλὰ καὶ πρὸ νοῦ καὶ κόρου· μετὰ γὰρ αὐτὸν νοῦς καὶ κόρος, δεηθέντα καὶ κεκορέσθαι καὶ νενοηκέναι· ἃ πλησίον μὲν ἔστι τοῦ ἀνευδεοῦς καὶ τοῦ νοεῖν οὐδὲν δεομένου, πλήρωσις δὲ ἀληθινῆν καὶ νόησιν ἔχει, ὅτι πρώτως ἔχει. Τὸ δὲ πρὸ αὐτῶν οὔτε δέχεται οὔτε ἔχει· ἢ οὐκ ἂν τὸ ἀγαθὸν ἦν.

თარგმანი:

III 8 (30)

ბუნების, ჭვრევისა და ერთის შესახებ

1

< სომ არ ვითამაშოთ, სანამ საქმეს სერიოზულად შევეუღებოთ, და ვთქვათ, რომ ყველაფერი ჭვრევისკენ მიის-

წრაფვის და ამ მიზანს შესცქერის – არა მარტო განსჯის უნარის მქონე [არსებები], არამედ პირუტყვეები, მცენარეული ბუნება და მათი მშობელი მიწაც?² [ჭვრეტას] ყველაფერი ახერხებს, რამდენადაც ეს ბუნებით შეუძლია. სხვადასხვა [არსება] სხვადასხვაგვარად ჭვრეტს და [ამ მიზანს სხვადასხვაგვარად] აღწევს: ზოგი – ნამდვილად, ზოგი მინაბაძსა და ხაგს სწვდება. – მოითმენს ვინმე ასეთ უცნაურ მსჯელობას? მაგრამ ეს ხომ ჩვენში ხდება, ხოლო იმით თამაში, რაც ჩვენია, არ არის საშიში.

გამოდის, ჩვენც ვთამაშობთ, როცა ახლა ვჭვრეტთ [ანუ ამ თემას განვიხილავთ]? ასეა: ჩვენც და ყველა, ვინც თამაშობს, ამას აკეთებს [ანუ ჭვრეტს], ან ამისკენ თამაშ-თამაშით მიისწრაფვის. შედეგი ერთია: ბავშვი თამაშობს თუ კაცი მოღვაწეობს – ჭვრეტის გულისთვის არის, რომ ერთი თამაშობს, ხოლო მეორე იღვწის, და ყოველგვარი ქმედება ჭვრეტაზე მიმართული მოღვაწეობაა. იძულებითი ქმედება უფრო მეტად გარეგანისკენ უბიძგებს ჭვრეტას, ნებაყოფლობითი – ნაკლებად, თუმცა მასაც ჭვრეტისკენ მიმართული მისწრაფება წარმოქმნის. მაგრამ ეს შემდეგ ვნახოთ.

ახლა კი ვისაუბროთ თავად მიწის, ხეებისა და, ზოგადად, მცენარეების შესახებ: რა არის მათთვის ჭვრეტა? როგორ დაეუკავშიროთ მიწიდან შექმნილი და აღმოცენებული მჭვრეტელობით მოქმედებას? როგორ შეიცავს ბუნება – რომლის შესახებ ამბობენ, რომ მას წარმოსახვა და განსჯა არ გააჩნია³ – ჭვრეტის [უნარს], ან რასაც ქმნის – ჭვრეტით

როგორ ქმნის, რომლის [უნარი, როგორც ფიქრობენ], მას არა აქვს?

2

ვფიქრობ, ყველასთვის ნათელია, რომ [ბუნება არ სარგებლობს] დამატებით ან თანდაყოლილად ხელებით, ფეხებით და რაიმე ხელსაწყოთი. [ბუნებას] მაგერია სჭირდება, რომელზეც ის იმოქმედებს და ფორმებს შექმნის. ბუნებრივი შემოქმედებიდან მექანიკური ძალა უნდა გამოვრიცხოთ. რომელი ბიძგი ან რა მექანიკური ძალა შექმნიდა სხვადასხვა ფერსა და მრავალგვარ ფორმას?

მოქანდაკეებს – როგორც წესი, [აღამიანებს] მათზე დაკვირვებით ჩამოუყალიბდათ ბუნების შემოქმედებაზე წარმოდგენა – არ შეუძლიათ ფერების შექმნა, თუ ფერები გარედან არ მოიგანეს თავისი ქმნილებისათვის. თუმცა, საფიქრებელია, რომ მათშიც, ვინც ამგვარ საქმეს ეწევა, უნდა იყოს რაღაც შინაგანი და მდგრადი, რომლის მიხედვით ისინი ხელით ქმნიან თავის ნაკეთობას. ბუნებასაც ასე უნდა მიეუღებოდა და [დავინახოთ], რომ მასში არის ძალა, რომელიც ხელით არა ქმნის; ის მთლიანად შინაგანია და მდგრადი. [ბუნებას] არ სჭირდება რაღაც [ძალები], რომელთაგან ზოგი შინაგანი და მდგრადია, ზოგი კი მოძრავია. მოძრავი მაგერიია, [ბუნების შინაგან საწყისში] კი არაფერია მოძრავი; წინააღმდეგ შემთხვევაში [ბუნების ძალა] არ იქნებოდა პირველადი მამოძრავებელი, არც ბუნება იქნებოდა ასეთი. სამყაროში უძრავი [შინაგანი საწყისი მოქმედებს].

ვინმემ შეიძლება თქვას, რომ რაციონალური საწყისი⁴ უძრავია, თავად [ბუნება] კი რაციონალური საწყისისაგან განსხვავდება და მოძრავია.

⁴ „რაციონალურ საწყისად“ ეთარგმნით ბერძნულ სიტყვას λόγος.

² ჭვრეტის არისტოტელესეული თეორიისთვის შდრ. „ნიკომაქეს ეთიკა“ (EN, X, 7).

³ შდრ. სტოიკოსები, Stoicorum veterum fragmenta (შემოკლებულად: SVF), ფრ. II, 1016. სტოიკოსები ხმარობენ ტერმინებს $\chi\acute{\iota}\nu\sigma\epsilon\varsigma$ და $\nu\omicron\epsilon\rho\alpha$ $\chi\acute{\iota}\nu\sigma\epsilon\varsigma$ იმისათვის, რომ განასხვავონ „ბუნება“ არისტოტელური გაგებით – როგორც ზრდის პრინციპი – ბუნების მათი საკუთარი გაგებისგან, რომელიც ყველაფრის გამჭოლ ღვთაებრივ ამრს ნიშნავს. Plotinus, ed. Armstrong, გ. 3, გვ. 362.

თუ მთლიანად [ბუნებას] გულისხმობენ, მაშინ ის, რაც მასში უძრავია, რაციონალური საწყისი [უნდა იყოს]; ხოლო თუ მისი რაღაც ნაწილი უძრავია, მაშინ რაციონალური საწყისიც ასეთია. რადგან [ბუნება როგორც ასეთი] ფორმა უნდა იყოს და არა მაგერიისა და ფორმების [ერთობა]. რაში სჭირდება მას თბილი ან ცივი მაგერია? ეს [თვისებები] ხომ თან ახლავს მაგერიას, რომელიც [ბუნებისათვის] ქვემდებარეა და მის მიერ იძერწება, ან [მაგერია] ხდება ასეთი, [თბილი თუ ცივი], როდესაც, თვისების არმქონე, რაციონალურად ფორმდება. მაგერია რომ ცეცხლად იქცეს, ცეცხლის დამაგება კი არ არის საჭირო, არამედ რაციონალური საწყისისა. ეს არსებითად მიანიშნებს იმას, რომ ცხოველებსა და მცენარეებში რაციონალური საწყისები შემოქმედნი არიან, და ბუნება არის რაციონალური საწყისი, რომელიც სხვა რაციონალურ საწყისს ქმნის, მისგან [ბუნებისგან] წარმოქმნილს, რომელიც ქვემდებარეს რაღაცას ანიჭებს, თავად კი სიმღვრადესა [და იგივეობას] ინარჩუნებს. ეს რაციონალური საწყისი, ხილული ნაკვეთის სახით [წარმოდგენილი], უკანასკნელია [ამგვარ საწყისთა შორის], მკვდარი რამაა და სხვა აღარაფრის შექმნა არ შეუძლია, ხოლო ის [რაციონალური საწყისი], რომელიც სიცოცხლის მქონეა, ძმა არის იმისა, რაც ნაკვეთებს ქმნის: თავადაც ამ ძალის მფლობელი, ის შემოქმედი ქმნილებათა სამყაროში.

3

მაშ რა საქმე აქვს ჭვრეგასთან [ბუნებას], რომელიც ქმნის და სწორედ ასე ქმნის? თუ [ბუნება] [საკუთარ თავში] დამკვიდრებული ქმნის და [თუ ის] თავის თავში მყოფი რაციონალური საწყისია, მაშინ მჭვრეგელობაც თვითონვე ყოფილა. ქმედება, რომელიც რაციონალური საწყისის შესაბამისად სრულდება, ცხადია, [თავად] რაციონალური საწყისისაგან განსხვავდება. ხომ ვერ იქნება ქმედება [ის] რა-

ციონალური საწყისი, რომელიც თვითონ თან ახლავს და წარმართავს ქმედებას! ხოლო თუ ის ქმედება კი არ არის, არამედ რაციონალური საწყისია, ის მჭვრეგელობა უნდა იყოს. ყველა რაციონალური საწყისის შემთხვევაში უკანასკნელი [გამოვლინება] ჭვრეგიდან არის და ჭვრეგას წარმოადგენს, იმ გაგებით, რომ [ის] ჭვრეგის საგანია [ანუ არის ის, რისი ჭვრეგაც ხდება]. ხოლო ის საყოველთაო [რაციონალური საწყისი], რომელიც მას წინ უძღვის, სხვადასხვაგვარია: [ერთი მხრივ], ის არის არა ბუნება, არამედ სული, ხოლო [მეორე მხრივ], ის ბუნებაშია და ბუნებაა.

ეს [უკანასკნელიც] ჭვრეგიდან [მომდინარეობს]? – [კი], ის საესებით ჭვრეგიდან არის. – ისიც საკუთარ თავს ჭვრეგს? ან როგორ ხდება ეს? ის ხომ ჭვრეგისა და მჭვრეგელის [ერთობლიობის] ნაყოფია. მაშ თავად როგორღა გააჩნია მჭვრეგელობა? ის მას არა აქვს განსჯიდან; „განსჯიდან“ [რომ ვამბობ], ვგულისხმობ იმაზე დაკვირვებას, რაც თავად მასშია [ანუ ბუნებაშია]. მაშ რაგომ არის ასე, თუკი ის არის სიცოცხლე, რაციონალური საწყისი და შემოქმედი ძალა? იმიტომ, რომ დაკვირვება ჯერ-არ-ქონას ნიშნავს? მაგრამ [ბუნებას] გააჩნია [დაკვირვების უნარი და ის, რასაც აკვირდება], და [ის] იმიტომაც ქმნის, რომ [ეს] აქვს. [ბუნებისთვის] ყოფნა იმად, რაც ის არის, მისთვის შექმნას ნიშნავს; ის შემქმნელია, რამდენადაც არის, რაც არის. ის არის მჭვრეგელობა და ჭვრეგის საგანი, რადგან ის რაციონალური საწყისია. იმით, რომ [ბუნება] არის მჭვრეგელობა, ჭვრეგის შედეგი და რაციონალური საწყისი, ის ქმნის კიდევ, რადგან ასეთია.

ამგვარად, [ბუნების] შემოქმედება ჩვენ მჭვრეგელობად მოგვევლინა, რადგან მჭვრეგელობის სისრულე [იმას ნიშნავს], რომ მჭვრეგელობა მჭვრეგელობად რჩება და სხვა რამეს კი არ აკეთებს, არამედ ქმნის იმით, რომ ის მჭვრეგელობაა.

ხოლო [ბუნება], ვინმეს რომ მისთვის ეკითხა, თუ რისთვის ქმნის, თუ მოისურვებს, ყური მიუგდოს შეკითხვის დამსმელს და უპასუხოს, იცყვის: „შეკითხვა კი არ არის საჭირო, არამედ სწავლა და მღუმარება, როგორც მე ვარ მღუმარე და არ მჩვევია საუბარი. – რის სწავლაზეა საუბარი? – იმის, რომ რაც წარმოიქმნება, არის ის, რაც მე, მღუმარემ, ვჭვრიტე; ის, ჭვრეტის შედეგი, ბუნებით [იმაღ] იქცა, [რაც არის]. მეც ამგვარი ჭვრეტიდან მოვედი, [რაც იმას ნიშნავს], რომ ჭვრეტისმოყვარე ბუნება გამაჩნია. ჩემი მჭვრეტელობა ქმნის სანახაობას [ჭვრეტის საგანს – „თეორემას“], ისევე როგორც გეომეტრები ჭვრეტისას ხაზავენ. ხოლო მე არ ვხაზავ, არამედ ვჭვრეტ, და სხეულთა ხაზები წარმოიქმნება, როგორც [ჭვრეტის] გამონატყორცნი. ჩემში სუფევს დედის [ანუ კოსმიური სულის] და მშობლების [ანუ სულში არსებული გონისეული საწყისების, ფორმების] განცდა; რადგან ისინიც ჭვრეტიდან არიან, და ჩემი დაბადებაც მათგან – მათი უმოქმედობიდან მომდინარეობს: ისინი უფრო მძლავრი რაციონალური საწყისებია, რომლებიც თავის თავს ჭვრეტენ და [ამის შედეგად] მე ვიბადები“.

რას ნიშნავს ეს? ის, რასაც ბუნება ეწოდება, არის სული, უფრო უწინარესი სულის წარმონაქმნი, რომელსაც უფრო მძლავრი ცხოვრება ახასიათებს;⁵ ის მღუმარებით თავის-თავში ჭვრეტს, არც ზემოთკენ და არც ქვემოთკენ [იყურება]. ის მკვიდრობს იმაში, რაშიც არის: საკუთარ სიმდგრადეში [ანუ პერმანენტულობაში]. თითქოსდა ალქმით, ერთგვარი

⁵ შეიძლება, ეს ადგილი მიგვანიშნებს, რომ პლოტინი უშვებდა კოსმიურ სულზე მაღლა ზეკოსმიური სულის არსებობას, თუმცა საგანგებოდ ეს საკითხი მას არ დაუმუშავებია (ამ ფრაგმენტში, ფაქტიურად, კოსმიური სული ბუნებასთან არის გაიგივებული). გვიანდელ ნეოპლატონიზმში სულთა იერარქია სპეციალურ თემად იქცა; განსაკუთრებით იამბლიქოსთან და პროკლესთან.

გაცნობიერებით, მან იცის ის, რაც მის შემდგომ არის, რამდენადაც ეს ძალუძს. ის აღარ ეძიებს: მან სრულქმნა სანახაობა – [ჭვრეტის ნაყოფი], ბრწყინვალე და სიხარულის მომგვრელი.

თუკი ვინმეს უნდა, [ბუნებას] მიაჩნოს რაღაც ცნობიერება ან ალქმა, ეს არა იმ გაგებით [უნდა მოხდეს], როგორც სხვების შესახებ ვხმარობთ [სიცყვებს] „მგრძნობელობა“ და „ალქმა“, არამედ ისე, მძინარე გაღვიძებულს რომ შევაღართო. რადგან [ბუნება] ჭვრეტს თავის სანახაობას [ჭვრეტის საგანსა და ნაყოფს] და განისვენებს; ეს [სანახაობა ანუ ჭვრეტის საგანი ბუნებას] ექმნება იმისგან, რაც მასშია [ანუ ბუნებაშია]; ის რჩება [ბუნებასთან] და [მისივე, ანუ ბუნების] ჭვრეტის საგანია. [მისი] მჭვრეტელობა უხმოა, თუმცა უფრო ბუნდოვანია [ვიდრე მისი მშობელი სულისა].

მისგან განსხვავებულია [სხვა ჭვრეტა], რომელიც ხეღვით უფრო ნათელია; [ბუნების ჭვრეტა მხოლოდ] ანარეკლია [ამ] სხვა ჭვრეტისა. ამიგომ მის მიერ წარმოქმნილიც სრულიად უძალია, რადგან უძალი ჭვრეტა ჭვრეტის უძალი ნაყოფს ქმნის.

ასევე ადამიანებიც, როცა ჭვრეტისთვის მოისუსტებენ, ჭვრეტისა და განსჯის [მხოლოდ] ჩრდილს ქმნიან. იმიგომ რომ მათ არ გააჩნიათ საკმარისი მჭვრეტელობა, სულის სისუსტის გამო, არ შეუძლიათ საკმარისად დაეუფლონ იმას, რასაც ჭვრეტენ და ამიგომ [ჭვრეტის საგნით] კი არ ივსებიან, არამედ მისი ნახვა სურთ. ამიგომაც სამოქმედოდ აღიძვრებიან, რათა დაინახონ ის, რასაც ვინებით ვერ მიაღწიეს. ნებისმიერ შემთხვევაში, როცა [ეს ადამიანები] რაიმეს ქმნიან, უნდათ, რომ ის თავადაც ნახონ და სხვებმაც ჭვრეტონ და აღიქვან. ეს ასეა, მაშინაც, როცა მათ მიზანსწრაფვას, როგორც მათ ჰგონიათ, [მხოლოდ] ქმედება [„პრაქტიკა“] წარმოადგენს.

ყველგან აღმოვაჩინო, რომ შექმნა და ქმედება ან ჭვრეტის შესუსტებაა, ან მისი თანმხლები მოვლენაა. შესუსტებაა, თუკი ნამოქმედარის მიღმა კაცს არაფერი გააჩნია, ხოლო თანმხლები მოვლენაა, თუკი მას გააჩნია სხვა, ამაზე უფრო უწინარესი და საჭვრეტლად ნამოქმედარზე უკეთესი რამ. მართლაც და, ვისაც ჭეშმარიტის ჭვრეტა შეუძლია, რატომ გადავა უპირატესად ჭეშმარიტის ანარეკლისკენ? ამას მოწმობენ უფრო გონებასუსტი ბავშვებიც, რომლებსაც სწავლა და მჭვრეტელობა არ ძალუძთ და ამიგომ ხელობებსა და ხელსაქმეს მიმართავენ.

5

ჩვენ ვისაუბრეთ ბუნების შესახებ, თუ როგორ არის ჭვრეტა წარმოქმნა. ახლა გადავიდეთ სულზე, რომელიც მას წინ უსწრებს და ვთქვათ, თუ როგორ გახდა მისმა მჭვრეტელობამ, სწავლისმოყვარეობამ, მაძიებლობამ, მისმა სამშობიარო ტკივილებმა, რომლებიც იქიდან წარმოიქმნება, რაც მან შეიძინო, აგრეთვე [მისმა] სისავსემ ის, [თავადვე] მთლიანად ჭვრეტის ნაყოფად ქცეული, ჭვრეტის სხვა ნაყოფის შემოქმედად. ამის მსგავსად ქმნის ხელოვნება.⁶ თითოეული [ხელოვნების] სისავსე ქმნის სხვა – ერთგვარად უფრო მცირე ხელოვნების [ნიმუშს], როგორც სათამაშოს, რომელიც ყოველმხრივ [წინა ხელოვნების] ანარეკლია. ისე კი, ეს უკანასკნელი ჭვრეტის დაბინდული და თავისთავად უსუსური საგანი და სანახაობაა.

მაშ, [სულის] პირველი [ანუ უმაღლესი] ნაწილი, რომელიც ზემოთ მუდამ ივსება და ნათება იმისგან, რაც ზემოთ არის [ანუ გონებისგან], იქ არის დამკვიდრებული, ხოლო სხვა [უფრო ქვენა] ნაწილი, რომელიც პირველი ზიარებით ეზიარება ზიარებულს [ანუ: უპირველეს ყოვლისა, ეზიარება გონებას,

⁶ მაკკენას პლოტინის ინგლისურ ენაზე თარგმანში აქ ΤΕΧΝΗ გადმოაქვს „მეცნიერებად“, რაც ასევე გამართლებულია.

რომელიც, თავის მხრივ, ერთს ეზიარება], გარეთ გამოდის. რადგან ცხოვრება მუდამ გამოდის ცხოვრებიდან. ხოლო [სულის] მოქმედება [ენერგია] ყველგან წინ მიისწრაფვის და არსად ჩერდება. ის წინ მიემართება, მაგრამ მისი პირველი ნაწილი, რომელიც მან უკან მოიგოვა, მყარად რჩება თავის ადგილას. [გამოსული მოქმედება მას მთლიანად არ სწყდება], რადგან პირველი ნაწილის სრული მიტოვებით ის აღარ იქნებოდა ყველგან, არამედ მხოლოდ ბოლოში.⁷ და მაინც, გამოსული იგივე არ არის, რაც რჩება.

მაშ, თუ ეს ასეა, ენერგია ყველგან უნდა მოხვდეს და არ უნდა იყოს [ადგილი], სადაც ის არ არის. წინამაჟღერი მუდამ განსხვავდება მომდევნოსგან, ენერგია გამომდინარეობს ჭვრეტიდან ან ქმედებიდან, ხოლო ქმედება ჯერ სახეზე არ არის, რადგან ის ჭვრეტამდე ვერ იქნებოდა. ამიგომ აუცილებელია, რომ ერთი [მდგომარეობა] მეორეზე სუსტი იყოს, თუმცა ყველაფერი [მაინც] არის ჭვრეტა. ამიგომ მიაჩნიათ, რომ ჭვრეტის შესაგყვისი ქმედება ჭვრეტის უსუსტესი სახეობაა. ის, რაც წარმოიქმნება, მუდამ იმგვარი უნდა იყოს [როგორც მისი წარმომქმნელი], თუმცა ის უფრო სუსტი ხდება, რადგან დაბლა ჩამოდის.

ეს ყველაფერი მდუმარედ ხდება, რადგან არ საჭიროებს არავითარ ხილულ და გარეშე მჭვრეტელობას ან ქმედებას. სულს რაც შეეხება, ის მჭვრეტელიც არის, და ასე ქმნის ის იმას, რაც აგრეთვე ჭვრეტს, მაგრამ უფრო გარეგანისკენ

⁷ ეს არის მინიშნება პლოტინის ცნობილ შეხედულებაზე სულის (და ჩვენ) შესახებ, რომელიც მას სხვა პლატონიკოსებისგან განასხვავებდა: მაგურიალურ კოსმოსში შემოსული და ცალკეულ ადამიანებში დამკვიდრებული სული ამქვეყნად მთლიანად კი არ ჩამოდის, არამედ მისი „ზენა ნაწილი“ მყარად რჩება ინტელიგიბილურ სამყაროში. ღმერთთან ანუ ერთთან ჩვენი ერთობის – არა მარტო იმ, არამედ ამქვეყნადაც – საწინდარი სწორედ სულის ეს მუდამ ზემოთ არსებული უმაღლესი „ნაწილია“, რომელიც ჩვენ, მისი მეშვეობით, გონებასა და ერთთან გვაკავშირებს.

[არის მიმართული]; ამდენად, ერთი და იგივე არ არის ის, რაც წინ არის და რაც შემდეგ არის, თუმცა ზვერეგა ჭვერეგას წარმოშობს, და არა აქვს საზღვარი არც ჭვერეგას და არც ჭვერეგის საგანს.⁸

ამიგომ არის [ჭვერეგა] ყველგან. მარცხს და, სად არ არის? ის ყველა სულში არის ერთი და იგივე; ის ხომ სიდიდით არ გარშემოიწერება. და მარცხს [ჭვერეგა] ყველაფერში ერთნაირად არ არის, იმიტომ რომ ის სულის ყველა ნაწილში ერთნაირად არ არის [მოცული].

მეეგლე ცხენებს იმის [წილს] აძლავს, რა ნახა. [ცხენები], რომლებიც [ამას] იღებენ, რა თქმა უნდა იმისკენ მიისწრაფვიან, რაც ნახეს: ისინი ხომ ყველაფერს მისწვდნენ.⁹ და თუკი მათ სწრაფვას თან ახლავს ქმედის მისწრაფების საგნით არის გამოწვეული; სწორედ ქუთ ჭვერეგა და ჭვერეგის საგანი.

6

მაშ, ქმედება მჭვერეტელობისა და ჭვერის საგნისთვის ხორციელდება. მათთვისაც, ვინც მოქმედებს მჭვერეტელობა მიზანია; ისინი თითქოსდა შემოვლითი გზით იღობენ, იმას მიაღწიონ, რაც უშუალოდ ვერ მიიღეს.

და შემდეგ, თუ მიაღწიეს საწაღველს, რასურდათ, რომ მომხდარიყო, [ეს] იმისთვის კი არ უნდა, რომ ის არ შეიცნონ, არამედ რათა შეიცნონ და როგორც მოქმედი იხილონ;

⁸ ჭვერეგა აქ უფართოეს გაგებას იძენს. პლატონის ჭვერეგა სულის მთლიანი მოქმედებაა, რომელიც, მეორე მხრივ, მოქმენასაც განაპირობებს. ა. ჰ. არმსტრონგის თანახმად, ყველაფერს არსებობს, სულის მოქმედების შედეგია. Plotinus, ed. Armstrong, გვ. 376.

⁹ შდრ. პლატონი, „ფედროსი“ (Phdr. 247 e 5-6, 253 c 7, 254-6). ა. ჰ. არმსტრონგის განმარტების თანახმად, „ფედროსის“ მეექვსე ცხენებს აძლევს ნექტარსა და ამბროსიას. ეს ის წილია, რომელიც სულის უფრო მდაბალმა ნაწილებმა შეიძლება მიიღონ იმ მომენტისთვის, როდესაც სულის უმაღლეს ნაწილს ერგება. Plotinus, ed. Armstrong, გვ. 377. აქვე გავიხსენოთ „ნექტარისა და ამბროსიას“ ხსენება პლატონის ნექტარში.

ცხადია, რომ [ის] სულში ძვეს როგორც ჭვერეგის საგანი, ხომ სიკეთის გულისთვის საქმიანობს, რომ [სიკეთე] მათ გარეთ იყოს, არც იმისთვის უნდა უფლობდნენ, არამედ იმისათვის, რათა შეეძლოთ კეთილი [შედეგი].

მაგრამ სად [უნდა ჰქონდეთ ის]? სულში ისევე ჭვერეგისკენ წაგვიყვანა. რადგან ის სულში სწვდება, რომელიც არის რაციონალური სულის „ცხენი“, სხვა რა იქნება, თუ არა მდებარეობს „ცხენი“? და ის მით უფრო მეტად [არის სულში] მეტად [ღრმად ძვეს სულში]. სწორედ ხსენდება მშვიდად და არაფერს ეძიებს, რადგან აქვს მთელი ტელობა, რომელიც მას სწამს, რომ გააჩნდება რაც უფრო ცხადია რწმენა, მით უფრო მეტად მისწვდება მელიც სულ უფრო მეტად წინ მიიწევს ერთნაირად დროს – ეს უკვე სერიოზული თემაა – შეეძლება უფრო მეტად შეიცნოს, მით უფრო უფრო მეტად საგანს.

როცა [შემეცნებელი და შემეცნების საგანი] არის, მაშინ ისინი სხვადასხვანი არის ერთნაირი მართ. [ისინი] ერთგვარად გვერდიგვერდიათ ეს ორობა [სულში] ჯერ არ არის გათავისუფლებული რაციონალური საწყისები სულში არის სხვადასხვა უმოქმედოდ.

ამიგომ რაციონალური საწყისი გარეშად არ არამედ შეერთებული უნდა იყოს მოსწავლის სულში, რომ მან ის როგორც თავისი საკუთრებისა იცნოს.

ხოლო სული, როდესაც [რაციონალური საწყისებს და შეეწყობა, მას [კიდევ] გამოხატავს თავდაპირველად მას ხომ [ეს საწყისი უფრო ბიერებულად] არ გააჩნდა; [სული მას] სწორედ

მონმარებისას თითქოს სხვა [უცხო] ხდება მის მიმართ, მას, როგორც სხვას [უცხოს], დისკურსიული განსჯის მეშვეობით შესცქერის. თუმცა თავადაც [სული] რაციონალური საწყისი იყო და, გარკვეულწილად, ის გონებაც არის, მაგრამ [ისეთი გონება, რომელიც] სხვა რამეს შესცქერის. რადგან [სული] სრული არ არის, მას აკლია ის, რაც მასზე უწინარესია. რა თქმა უნდა, [სულიც] შესცქერის მშვიდად იმას, რასაც [თავად] გამოხატავს. რადგან რაც მან კარგად გამოხატა, იმის გამოხატვა აღარ სჭირდება, ხოლო რასაც [მაინც] გამოხატავს, გამოხატავს ნაკლოვანების გამო, დაკვირვების მიზნით, რათა შეისწავლოს ის, რაც გააჩნია. ხოლო პრაქტიკულ საქმიანობაში [სული] შეუსაბამებს იმას, რაც გააჩნია, გარეგან ვითარებებს. [სულს] უფრო მეტად [საკუთრივ] გააჩნია ის, რაც აქვს, ამიგომ უფრო მშვიდია; ის ამას უფრო სრულად ფლობს, ამიგომ უფრო მჭვრეტელია.

მაგრამ [მთლად] სრულყოფილი [სული] არ არის, და ის მიისწრაფვის იმისკენ, რომ უფრო მეტად დაეუფლოს ჭვრეტის საგნის ცოდნას და დაკვირვებიდან [მომდინარე] მჭვრეტელობას. და როცა [სული საკუთარ თავს] მიაგოვებს და სხვებში მოხვდება, შემდეგ კი კვლავ დაბრუნდება, ის თავისი ღარჩენილი ნაწილით ჭვრეტს.¹⁰ საკუთარ თავში დამკვიდრებულ [სულს] ეს ნაკლებად ახასიათებს. ამიგომ ბრძენს უკვე დამთავრებული აქვს განსჯა; ის სხვებს უმკლავნებს იმას, რაც თავად მასშია. მაგრამ საკუთარ თავთან მიმართებაში [ბრძენი თავად] არის ხედვა. ის უკვე არის ერთისა და სიმშვიდისკენ [მიმართული], არა მარტო გარეშე [საგნებთან], არამედ საკუთარ თავთან და შინაგან [სამყაროსთან] დამოკიდებულებაშიც: ყველაფერი [მის] შიგნით [არის].

¹⁰ ანუ სულის „მედა“, გონებასთან ახლო მყოფი „ნაწილით“.

[ცხადია შემდეგი:] ყველაფერი ჭვრეტიდან [არის] და ჭვრეტაა – როგორც ჭეშმარიტად არსებულები, ასევე ისიც, რაც მათი ჭვრეტიდან წარმოიქმნება და თავადაც ჭვრეტის საგანია, ზოგი შეგრძნების, ზოგი შემეცნების და ზოგიც შეხედულების მეშვეობით. ქმედებას მიზნად აქვს შემეცნება და შემეცნებისკენ მისწრაფება. ჭვრეტის პროლუქტები ფორმათა სრულყოფისკენ და ჭვრეტის სხვა საგნის [წარმოქმნისკენ არიან მიმართული]. საერთოდ, თითოეული საგანი, რომელიც [მისი] შემქმნელის მინაბაძია, [თავის მხრივ], ქმნის ჭვრეტის საგნებსა და ფორმებს. წარმოქმნილი სინამდვილე, მინაბაძი არსებული საგნებისა, აჩვენებს, რომ შემოქმედისთვის საგნების შექმნის მიზანი არა შექმნა და მოქმედებაა, არამედ [შედგვის სახით მათი] დასრულებაა, რომელიც ერთ მიზანს – [მათ] ჭვრეტას ემსახურება. ამის დანახვა განსჯასაც სურს და, მასზე უწინ, შეგრძნებასაც, რომლის მიზანი შემეცნებაა, ხოლო მასზე კიდევ უფრო წინ – ბუნებას, რომელიც თავის თავში [ხედავს] ჭვრეტის საგანსა და რაციონალურ საწყისს; ის [ასე] ქმნის და, ამასთანავე, სრულქმნის სხვა რაციონალურ საწყისს. აქედან ზოგი რამ თავისთავად ცხადია, ზოგი რამ კი ჩვენმა მსჯელობამ მოგვაგონა.

შემდეგ, ისიც ცხადია, რომ ისევე, როგორც პირველარსნი ჭვრეტაში იმყოფებიან, ასევე სხვა დანარჩენიც აუცილებლად ამისკენ უნდა მიისწრაფოდეს, თუკი საწყისი ყველაფრის მიზანია.¹¹

¹¹ ა. ჰ. არმსტრონგი წერს, რომ ეს არის ბერძნული ფილოსოფიური აზრის ერთ-ერთი ყველაზე უნდამენტური პრინციპი. Θεარცა-ს ის აქცევს ყოველგვარი საქმისა და მოქმედების მიზნად და ამით მოხსნის (უდავოდ შეგნებულად, გაცნობიერებულად) არისტოტელესეულ განსხვავებას „პრაქტიკულ“ და „თეორიულ“ მეცნიერებათა შორის. ამდენად, პლოტინი აქცევს მთელ ცხოვრებას – არა მარტო ადამიანისა, არამედ უნივერსუმისაც – ფილოსოფიად, ამ სიტყვის არისტოტელესეული გაგებით. Plotinus, ed. Armstrong, გ. 3, გვ. 383.

როდესაც ცოცხალი არსებები შობენ, მათ შინაგანი რაციონალური საწყისები ამოძრავებენ; სწორედ ეს [ანუ შობა] არის ჭვრეტის ენერჯია [ანუ შინაგანი არსის გამოხატულება]. დაბადება მიდრეკილია მრავალი ფორმისა და ჭვრეტის მრავალი საგნის შექმნისკენ, ყველაფრის რაციონალური საწყისებით ავსებისა და, ასე ვთქვათ, მულმივად ჭვრეტისკენ; რადგან შექმნა არის რაღაც ფორმის შექმნა, ეს კი ყველაფრის ჭვრეტით ავსებას ნიშნავს. შეცდომები, როგორც წარმოქმნილ, ასევე გაკეთებულ საგნებში, იმის შედეგია, რომ მჭვრეტელი ჭვრეტის ობიექტს ასცდა; და ცუდი ხელოსანიც, ალბათ, ის არის, ვინც ფორმებს – [თუნდაც] უშნოს – ქმნის; და სიყვარულიც ჭვრეტა და ფორმებისკენ მისწრაფებაა.

8

ეს ასეა. ხოლო ჭვრეტა მაღლდება ბუნებიდან სულისკენ, მისგან კი გონებისაკენ. ამ საფეხურზე ჭვრეტა უფრო გათავისებული ხდება და მჭვრეტელთან ერთიანი. შემეცნებული საგნები ბრძენ სულში სულ უფრო მეტად უიგივდება [შემეცნებულ] სუბიექტს, რადგან ისინი გონებისკენ [მასთან ერთობისკენ] მიილგვიან. გონებაში, ცხადია, ორივე ერთია, არა გათავისების საფუძველზე, როგორც ეს საუკეთესო სულის შემთხვევაშია, არამედ არსებისეულად, და „ერთი და იგივეა არსებობა და ამროვნება“¹², რადგან [გონებაში] ეს ორი რამ სხვადასხვა არ არის; [წინააღმდეგ შემთხვევაში], კვლავ სხვა უნდა არსებობდეს, რომელშიც ეს ორი რამ სხვადასხვა არ იქნება.¹³ ამდენად, მართლაც საჭიროა, რომ [გონებამ], როგორც ერთმა, ორივე მოიცვას.

სწორედ ეს გულისხმობს ცოცხალ ჭვრეტას, და არა ჭვრეტის [ისეთ] საგანს, რომელიც სხვაშია. რადგან სხვაში მყოფი რაღაც [ერთი სახის] სიცოცხლეა, ის არ არის თვითცხოვრება. ჭვრეტის საგანი და აზრი თუ ცოცხალია, ეს თვითცხოვრება უნდა იყოს, და არა ვეგეტატიური, მგრძნობელობითი, ფსიქიური ან სხვა სახის [სიცოცხლე].¹⁴ სხვა სახის [სიცოცხლეებიც] ერთგვარად ამროვნებას წარმოადგენენ;¹⁵ მაგრამ ერთია ვეგეტატიური ამროვნება, მეორე – მგრძნობელობითი, მესამეც სულიერი.

როგორ არიან ისინი ამროვნებათა სახეობები? იმიტომ არიან, რომ რაციონალურ საწყისებს წარმოადგენენ. ყველა სიცოცხლე ერთგვარი ამროვნებაა, მაგრამ ერთი [ამროვნება] მეორეზე უფრო ბუნდოვანია, ისევე როგორც ცხოვრება [არის ასეთი]. უფრო ნათელი ცხოვრება არის პირველი ცხოვრება და პირველი გონება, რაც ერთი და იგივეა. პირველი ამროვნება პირველი ცხოვრებაა და მეორე ცხოვრება მეორე ამროვნებაა, ხოლო უკანასკნელი ცხოვრება უკანასკნელი ამროვნებაა. ამგვარად, ყველა ცხოვრება ამ გვარს ეკუთვნის და ის ამროვნებაც არის.

¹⁴ სიცოცხლის ეს სახეობები კერძო სახეებს წარმოადგენენ სიცოცხლის როგორც ასეთის, თავისთავადი სიცოცხლის, ანუ, ფსევდო დიონისე არეოპაგელის ტერმინი (ეფრემ მცირის თარგმანში) რომ მოვიშველიოთ, „თვითცხოვრებასთან“ მიმართებაში.

¹⁵ პლოტინისტის ყველაფერი არსებული გარკვეულწილად გონისეულია, ანუ ამროვნებაა, შემეცნებაა („ნოესის“). თავის მხრივ, გონებაც (რომლის არსება ამროვნებას წარმოადგენს) ცხოვრობს, ანუ ის თავისი არსებით – შემეცნებით – სიცოცხლეა. ყველა გიპისა და დონის შემეცნება სხვადასხვა ხარისხით დამოკიდებულია ზეგრძნობად საყოველთაო გონებაზე; ამიტომ ისინიც არა მარტო ჭვრეტას, არამედ სიცოცხლეს წარმოადგენენ, ოღონდ რაც უფრო დაბლა ჩამოვიდვართ ონკოლოგიურ იერარქიულ კიბეზე, მით უფრო ბუნდოვანია ამროვნება – ჭვრეტა – მისი საგანი – სიცოცხლე. გვიანდელი ნეოპლატონიზმი უფრო მკვეთრ მღვარს გააფლავებს გონისეულ და სასიცოცხლო (შესაბამისად, გონებისა და სულის) ფუნქციებს შორის.

¹² შტრ. Parm., fr. 3 Diels.
¹³ ეს არის გიპიური პლატონური მსჯელობა: ორის წინ აუცილებლად უნდა იყოს ერთი, რომელიც ორობას უღვევს საფუძველად და რომელსაც საფუძველი უკვე თავის თავში აქვს და არა სხვა, უფრო წინა საწყისში.

ცხოვრებასთან დაკავშირებით ამ განსხვავებებს ადამიანებიც ადვილად ამჩნევენ, ამროვნებაზე კი ვერ ამჩნევენ; ისინი მხოლოდ იმას ამჩნევენ ხოლმე, რომ ამროვნება არის ან სულ არ არის. ეს ასე იმიტომ ხდება, რომ სრულიად არ იკვლევენ, ცხოვრება რა არის.

და ისევ, მსჯელობა მიგვანიშნებს, რომ ყველაფერი არსებული ჭვრეტის თანმხლები მოქმედების შედეგია. თუკი უჭემ-მარიტესი ცხოვრება ამროვნების მეშვეობით არის ცხოვრება, და ის იგივეა, რაც უჭემმარიტესი ამროვნება, [აქედან ვასკენით, რომ] უჭემმარიტესი ამროვნება ცოცხალია; ჭვრეტა და ჭვრეტის საგანი ცოცხალია და არის სიცოცხლე, და ორივე ერთი და იგივეა.

ხოლო თუკი ორივე ერთია, როგორ იქნება ეს ერთი სიმრავლე?

იმიტომ, რომ ის ერთს არა ჭვრეტს. და მაშინაც, როცა ერთს ჭვრეტს, ამას არა როგორც ერთი ჭვრეტს.¹⁶ ასე რომ არ ყოფილიყო, გონება არ წარმოიქმნებოდა. ხოლო [გონებაში] დაიწყო, როგორც ერთმა, მაგრამ არ დარჩა იმად, როგორც დაიწყო, არამედ – ისე რომ თავადაც ვერ შეამჩნია – იქცა სიმრავლედ, თითქოსდა დამძიმდაო, და გაიშალა, რადგან სურდა, ყველაფერი ჰქონოდა (რამდენად უკეთესი იქნებოდა მისთვის, ეს არ ნდომებოდა, რადგან ასე გახდა ის

¹⁶ ჭვრეტა და ამროვნება ყოველთვის გულისხმობს ორობას სუბიექტისა და ობიექტის, მაშინაც, როდესაც ისინი ერთი და იგივეა, როგორც ეს გონების შემთხვევაში გვაქვს. ამასთანავე, გონება, თავისი თავის ჭვრეტით უზენაეს ერთს ჭვრეტს. არმსგრონგი აღნიშნავს, რომ ერთის ჭვრეტისას გონება მას ხედავს როგორც სიმრავლეს და ასე იქცევა სიმრავლედ ერთიანობაში. საკმაოდ პესიმისტური ტონი, რომლითაც პლოტინი აღწერს გონების ჩამოსვლას, არმსგრონგის დაკვირვებით. მისთვის უჩვეულოა. სხვაგან პლოტინი გონების წარმოქმნას დაკნინებად არ მიიჩნევს (მიუხედავად იმისა, რომ ერთი მუდამ უფრო მაღალი საფეხურია გონებასთან შედარებით), განსხვავებით სულის წარმოქმნისგან. იხ. Plotinus, ed. Armstrong, გ. 3, ვკ. 386.

მეორე);¹⁷ წრესავით გაიშალა და გახდა ფიგურა, სიბრტყე, გარშემოწერილობა, ცენტრი და რადიუსები, ისე, რომ ზოგი რამ ზემოთ არის, ზოგი კი ქვემოთ; რაც უმჯობესია, ის არის ის, „საიდანაც“ [გონება მოდის], უფრო ცუდი კი ის არის „საითკენაც“ [მიემართება და სიმრავლედ იშლება]. ის, „რისკენაც“ არ არის იგივე რაც არის „საიდანაც“ და „რისკენაც“ [ერთად აღებული], არც „საიდანაც“ და „რისკენაც“ [ერთად] იგივეა, რაც მხოლოდ „საიდანაც“.

მეორე მხრივ, გონება ერთი რაღაცის გონება კი არ არის, არამედ საყოველთაოც არის, და როგორც საყოველთაო, ის ყველაფრის [გონება] უნდა იყოს. ის უნდა იყოს საყოველთაო და [იყოს] ყველაფრის [გონება], მის ნაწილს უნდა ჰქონდეს ყველაფერი და ყველა საგანი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, რომელიმე ნაწილი გონება არ იქნება; მაშინ ის შედგენილი უნდა იყოს არა-გონებისაგან და ეს იქნებოდა რაღაც დახვავებული გროვა, რომელიც ელოდება, რომ ყოველივე ამისგან გონებად იქცეს.

ამიტომ არის [გონება] ამ თვალსაზრისითაც უსაზღვრო და, თუკი რაიმე მისგან [მომდინარეობს], ის არ მცირდება – არც ის [მცირდება], რაც მისგან არის [ანუ ხილული, გრძნობადი კოსმოსი] (იმიტომ რომ ის თავად არის ყველაფერი), არც ის,

¹⁷ რაც უფრო მაღალია საფეხური ონტოლოგიურ იერარქიაში, მით უფრო ერთიანია და უმჯობესია ის პლატონიკოსებისთვის ნებისმიერი გაგებით (ონტოლოგიურად, გნოსეოლოგიურად, ეთიკურად, ესთეტიკურად, რაც გარკვეულ სიმაღლეებზე ერთი და იგივეა). ამდენად, ქვესვლა და სიმრავლედ დაშლა (თავის მხრივ, ზესისრულითა და ზეკეთილობით გამოწვეული) ყოველთვის ნაკლად აღიქმებოდა. მაგრამ პლოტინი, სხვა პლატონიკოსებზე უფრო „ჰუმანურად“ უყურებდა ერთიანობის სიმრავლედ დაშლას და მაგერიალური, გრძნობადი – ჩვენი კოსმოსისკენ უზენაესი პრინციპის „ჩამოსვლას“: მისთვის ყველაფერი არსებული მშვენიერია. ჩვენი მიზანი გონისეული საწყისისკენ გეასვლაა, მაგრამ ამ გეასვლის პირობებში და გზაზე ეს ხილული სამყარო და ჩვენი ბედი მასში, მთელი თავისი სირთულეებით, მშვენიერია და მისაღები.

საიდანაც გამოდის [ანუ თავად გონება], იმიტომ რომ ის ნაწილთა სინთეზი არ არის.

9

ასეთია გონება. იმიტომ ის პირველი არ არის: მის მიღმა უნდა იყოს რაღაც სხვა,¹⁸ რისი გულისთვისაც შედგა ჩვენი წინამაჟვალე მსჯელობა.

ჯერ ერთი, სიმრავლე ერთის შემდეგ არის. გონება არის რიცხვი, ხოლო რიცხვისა და ამგვარი რამის საწყისი არის ჭეშმარიტი ერთი. გონება, ამავე დროს, გონით საწვდომი საგანიც არის, იმიტომ ის ერთდროულად ორია. ხოლო თუკი ორია, უნდა ჩავწვდეთ იმას, რაც ორზე წინ არის.

რა არის ეს?

მხოლოდ გონება?¹⁹

მაგრამ ყველა გონებასთან ხომ გონებით საწვდომი საგანია დაკავშირებული. გონებით საწვდომი საგნის გონებასთან კავშირი საჭირო რომ არ ყოფილიყო, არც გონება იქნებოდა. ხოლო თუკი ეს [საძიებელი საწყისი] არ არის გონება და ის ორობას უსხლტება, მაშინ ის, რაც ამ ორამდეა, გონების მიღმა არის.

მაშ, რა უშლის მას, რომ გონებით საწვდომი საგანი იყოს?²⁰

საქმე ის არის, რომ გონებით საწვდომი საგანიც გონებასთან არის შეერთებული.

¹⁸ შლრ. Plat., R. VI, 509 b 9.

¹⁹ იგულისხმება ე.წ. ინტელექტუალური გონება წმინდა სახით (ანუ გონიერი გონება, ბერძნ. „ნუს ნოეროს“), რომელიც გულისხმობს გონების შემმეცნებელ ასპექტს, შესამეცნებელ ობიექტთან („ინტელიგიბილურ გონებასთან“, ანუ „გონით გონებასთან“, ბერძნ. „ნუს ნოეტოს“) ერთიანობის გარეშე წარმოდგენილს.

²⁰ ახლა პლოტინი გვაჩვენებს, რომ აბსოლუტური პირველსაწყისი ვერც გონების ის ასპექტი იქნება, რომელიც შესამეცნებელ ობიექტს – ინტელიგიბილურ გონებას წარმოადგენს (პეტრიწის ტერმინი რომ ვიხმაროთ, ეს არის „გასაგონი“, ანუ, ბერძნულად, „ნოეტური“).

მაშინ რაღაა ის, თუ არც გონებაა და არც გონებით საწვდომი საგანი?

ჩვენ ვიგყოფით, რომ [ეს არის] ის, საიდანაც [წარმოდგება] გონება და მასთან ერთად გონებით საწვდომი საგანი.

რა არის ეს და როგორ შეგვიძლია ის წარმოვიდგინოთ?

ის უნდა იყოს ან მოაზროვნე სუბიექტი ან გონებით ვერსაწვდომი საგანი. მოაზროვნე [რაც არის, ის] გონებაა, გონებით ვერსაწვდომს კი, [როგორც ზოგადად შეუშეცნებადს], საკუთარი თავიც არ ეცოდინება. მაშინ რაღაა მასში ღრმესანიშნავი?

თუ ვიგყვით, რომ ის არის სიკეთე და უმარტივესი საგანი, ვერაფერს ცხადს და ნათელს ვერ ვიგყვით, მიუხედავად იმისა, რომ ეს სიმართლეა, [და ასე იქნება], სანამ არ გვექნება რაღაც, რაზეც, საუბრისას, განსჯას დავამყარებთ.

სხვა საგნების ცოდნას გონების მეშვეობით ვიძენთ, და გონება გონებით შეგვიძლია შევიმეცნოთ; მაგრამ რა უცაბელი ინტუიციით შეიძლება ჩავწვდეთ იმას, რაც გონების ბუნებას აღემატება?

მას, ვისაც უნდა მივუნიშნოთ, თუ როგორ არის ეს შესაძლებელი, ვუპასუხებთ: ეს ხდება იმის საფუძველზე, რაც ჩვენში არის [იმ გრანსცენდენტური საწყისის] მსგავსი; რადგან ჩვენშიც არის მისი რაღაც [წილი]. და არ არის არაფერი, სადაც ის არ არის, იმ საგნებში, რომლებიც მას ეზიარებიან.

ის ყველგან არის და როდესაც მის მისაღებად განაწყობ იმას, რასაც მისი მიღება შეუძლია, მიიღებ კიდევ იქიდან. ასეა ხმა, რომელიც სიცარიელეს ავსებს, სადაც აღამიანებიც არიან; სიცარიელის რომელ ადგილასაც არ უნდა იდგე, ყური მთელ ხმას გაიგონებს და თან არა მთელს.

მაშ, რას ვიღებთ, როდესაც გონებას ასე განვაწყობთ?

გონებამ თითქოსდა უკან უნდა დაიხიოს და, ასე ვთქვათ, იმას მიეცეს, რაც მის უკან არის; ამ დროს ის ორსაზოგანია,

და თუკი მას სურს ის [გრანსცენდენტური საწყისი] დაინახოს, ის მთლად გონება აღარ უნდა იყოს.

[გონება] თავად არის პირველადი სახით ცხოვრება, ენერგია, რომელიც ყველაფრის გამოსვლაში მდგომარეობს („გამოსვლაში“ ვგულისხმობ არა გამოშავალს, არამედ გამოსულს).²¹ ხოლო თუკი ის არის ცხოვრება და გამოსვლა, და ყველაფერი აქვს ზუსტად და არა განურჩეველ ზოგადობაში (რადგან მაშინ არასრულყოფილად და დაუნაწევრებლად ექნებოდა), ამიგომ ის უნდა [წარმოდგებოდეს] რაღაც სხვა [საწყისიდან], რომელიც გამოსვლაში კი არ [იმყოფება], არამედ გამოსვლის საწყისია,²² ცხოვრების საწყისია, გონებისა და ყველაფრის საწყისია. რადგან ყველაფერი კი არ წარმოადგენს საწყისს, არამედ საწყისიდან არის ყველაფერი, თავად [საწყისი] კი სულაც არ არის ყველაფერი ან ყველაფერიდან რაიმე, იმიგომ, რომ მან უნდა წარმოქმნას ყველაფერი, და იმიგომ, რომ სიმრავლე კი არ იყოს, არამედ სიმრავლის საწყისი. რადგან ყველგან წარმოქმნილი უფრო მარტივია, ვიდრე წარმოქმნილი.

მაშ, თუკი [ასეთმა საწყისმა] წარმოქმნა გონება, ის გონებაზე უფრო მარტივი უნდა იყოს.

თუ დაეუშვებთ, რომ თავად ერთი ყველაფერიც არის, მაშინ ის ან ყველაფერიდან ერთ-ერთი იქნება, ან ყველაფერი ერთად. თუკი ის არის ყველაფრის ერთად კრებული, მაშინ ის [ამ] ყველაფრის შემდგომ უნდა იყოს; ხოლო თუკი ის ყველაფერს წინ უსწრებს, მაშინ [ეს] ყველაფერი და თავად [ის, როგორც ამ ყველაფრის საწყისი], ერთმანეთისგან უნდა განსხვავდებოდეს. ხოლო თუკი თავად ის და ყველაფერი

²¹ როგორც ჩანს, იგულისხმება არა გამოშავალი სიმრავლე საგნებისა, რომლებიც გონების მიერ საკუთარი შინაარსის ჭვრეტის შედეგია, არამედ თავად გამოსვლა როგორც პრინციპი.

²² ბერძნ. შესატყვისია „არხე“.

ერთად არის, მაშინ ის საწყისი ვერ იქნება.²³ მაგრამ ის უნდა იყოს საწყისი და იყოს ყველაფერზე უწინ, იმისათვის, რომ მის შემდგომ იყოს ყველაფერი. რაც შეეხება იმას, არის თუ არა ის ერთ-ერთი ყველაფრიდან, ასეთ შემთხვევაში, ჯერ-ერთი, ის იგივე იქნებოდა, რაც არის ნებისმიერი სხვა [ამ ყველაფრიდან], მეორეც, ყველაფერი ერთად იქნებოდა, და არაფერი იქნებოდა განსხვავებული.

ამგვარად, ის არის არა რაიმე ყველაფრიდან, არამედ წინ უსწრებს ყველაფერს.

10

მაშ, რა არის ეს? ეს ყველაფრის ძალაა;²⁴ ეს რომ არ ყოფილიყო, არც ეს „ყველაფერი“²⁵ იქნებოდა, და არც გონება იქნებოდა, რომელიც არის პირველი და საყოველთაო სიცოცხლე. მაგრამ სიცოცხლეზე მაღლა სიცოცხლის მიზეზია;

²³ ამ ტიპის მსჯელობა შემდგომში საფუძვლად დაედო პორფირიოსის ე.წ. „სენტენციებს“ და, კიდევ უფრო გვიან, პროკლეს „თეოლოგიის საფუძვლებს“.

²⁴ ერთი არის „ძალა“ არა პოტენციურობის არისგოგელესეული გაგებით, არამედ როგორც აქტიური, მოქმედი ძალა: უფორმობა, რომელიც ფორმებს წარმოქმნის. იხ. Plotinus, ed. Armstrong, გ. 3, გვ. 394-395. „ძალის“ ორგვარი გაგება გვაქვს პროკლესა და იონე პეტრიწთანაც. პეტრიწი ხშირად განმარტავდა, რომ „ძალა“ ღვთაებრივ, გონით სფეროში არ არის ის ძალა, რომელიც ქმნადებს ახასიათებს და რომელიც შესაძლებლობიდან სინამდვილეში გადადის. განსხვავება, ერთი მხრივ, პლოტინს, მეორე მხრივ კი პროკლესა და პეტრიწს შორის, ალბათ, ის არის, რომ ეს ორი უკანასკნელი ფილოსოფოსი, პლოტინისგან განსხვავებით, გრანსცენდენტურ ერთზე არც იცყოდა, რომ ის „ძალაა“. ლექსიკის ეს თავისებურებები საერთოდ ერთის „გრანსცენდენტალიზაციის“ (მიუწვდომლად მიღმიერად ქცევის) ტენდენციას უკავშირდება, რომელიც პლოტინის შემდეგ უფრო გამოიხატა და პორფირიოსიდან პროკლემდე სულ უფრო ძლიერდებოდა. პლოტინის „ერთიც“ სრულიად გრანსცენდენტური იყო, მაგრამ შემდგომი დროის ნეოპლატონიკოსები ამის გამოხატვას უფრო გულმოდგინედ და დასაბუთებულად ცდილობდნენ.

²⁵ „ყველაფერი“ (τὸ πᾶν) პლატონიკოსთა ენაზე ნიშნავს აგრეთვე სამყაროს, კოსმოსს, უნივერსუმს.

სიცოცხლის მოქმედება, რომელიც ყველაფერია,²⁶ არ არის პირველადი, არამედ ის გამოედინება, თითქოსდა წყაროდან [მოდიოდეს].

წარმოიდგინე წყარო, რომელსაც სხვა საწყისი არა აქვს, მაგრამ რომელიც მდინარეებს მთლიანად ეძლევა, თვითონ კი არ იხარჯება მდინარეებში, არამედ მშვიდად განაგრძობს ყოფნას. მისგან გამომავალი [მდინარეები], სანამ აქეთ-იქით გაედინებიან, ჯერ კიდევ ერთად არიან. ამ დროს მათგან თითოეულმა უკვე იცის, სად წავა მათი ნაკადები.

ან [წარმოიდგინე] დიდი მცენარე, რომელსაც სიცოცხლე მთლიანად გაივლის, ხოლო საწყისი რჩება და არ ნაწევრდება მთელს [სხეულზე], თითქოსდა ფესვში დამკვიდრებულია. მცენარეს ის სიცოცხლეს ანიჭებს მთელ მის მრავალფეროვნებაში, თავად კი რჩება [უცვლელი] არა სიმრავლის სახით, არამედ სიმრავლის წყაროდ. და ამაში არაფერია გასაკვირი.

თუ სწორედაც რომ საკვირველია, როგორ გამოდის სიცოცხლის სიმრავლე არა-სიმრავლიდან და [ის, რომ] სიმრავლე არ იქნებოდა, სიმრავლეზე უწინ არა-სიმრავლე რომ არ ყოფილიყო. საწყისი მთლიანობაზე არ ნაწილდება; ის რომ დანაწილებულიყო, მთელსაც დაღუპავდა; [მთელი] აღარ წარმოიშვებოდა, საწყისი რომ მყარად არ არსებულებოდა, რომელიც მისგან განსხვავებულია.

ამიტომ არის ყველგან გეგავილი ერთისკენ. ყოველ ცალკეულ [შემთხვევაში] არის რაღაც ერთი, რომლისკენაც ახვალ, და ეს უნივერსუმიც [მიმართულია იმ] ერთზე, რომელიც მასზე წინ არის; თუმცა ეს [ჯერ კიდევ] არ არის მარტივი ერთი [უბნაეს] მარტივ ერთამდე მიმავალ გზაზე; ხოლო ეს უკანასკნელი სულ არაფერს არ მიემართება.

²⁶ „ყველაფერი“: უნივერსუმი, კოსმოსი, როგორც ასეთი, არის სიცოცხლის მოქმედება, „ენერჯია“. ის არის სიცოცხლის პრინციპის გამოვლინება; ამდენად, ის მეორეულია პირველად სიცოცხლესთან, „თვითცხოვრებასთან“ შედარებით.

მაგრამ თუკი ავიღებთ მცენარის ერთს (სწორედ ეს არის მყარი საწყისი), ცხოველის ერთს და სულის ერთს — ყველა შემთხვევაში ავიღებთ ყველაზე უფრო მძლავრ და საპატიო [საწყისს]. ხოლო თუკი ჭეშმარიტად არსებულთა ერთს ავიღებთ, „საწყისსა და წყაროს“²⁷ და შესაძლებლობას, ხომ არ დავკარგავთ რწმენას და მასზე როგორც არარაბზე ვიფიქრებთ?

რა თქმა უნდა, ის არ არის არცერთი იმათგანი, რისი საწყისიც არის, ანუ არის ის, რის შესახებ, გარკვეულწილად, ვერაფერი გამოითქმის: არც არსი, არც არსება, არც ცხოვრება: ის ამ ყველაფერზე აღმატებულია. ხოლო თუკი მას აიღებ ისე, რომ მოაცილებ ყოფნას, საოცრება დაგრჩება. მასთან მიჭრილი, მის წიაღში მოსვენებას ჰპოვებ და [მას] უკეთესად შეიცნობ, მიახლებული და თანამყოფი, როცა დაინახავ მის სიღიადეს იმათი მეშვეობით, რაც მის შემდგომ და მის მიერ არის.²⁸

11

და კიდევ ეს: გონება არის გარკვეულწილად ხედვა, მხედველი ხედვა, ამიტომ ის არის ძალა [პოტენცია], რომელიც მოქმედებისკენ [ენერჯისკენ] წავიდა.

ამდენად, ერთი მხრივ, იქნება მისი მაგერია, მეორე მხრივ კი ფორმა, როგორც ეს ენერჯის სახით არსებული ხედვისა

²⁷ შდრ. Plat., Phdr. 245 c 9.

²⁸ ასეთია პლოტინის ამ გრაქტაგის სტრუქტურა: მისი მიზანია დაგვანახოს, რომ ბუნებაც ჭვრეტით ქმნის. ბუნება შემდეგი საფეხურია სულის შემდგომ, თავისთავად ისიც სულის ჭვრეტის შედეგია. გრაქტაგის საბოლოო მიზანი ის არის, რაც საერთოდ პლოტინის ფილოსოფიის მიზანია: მივიღეთ ერთის „დანახვამდე“, „ვიგრძნოთ“, რომ სამყაროს ყველა საფეხურზე — და, პირველ რიგში, ჩვენ გარშემო და ჩვენს საკუთარ თავში არსებული ერთი (ერთიანობა) არის ის საფუძველი, რომელზე კონცენტრაციით ჩვენ შეიძლება „შევეხოთ“ ყველაფრის გამოუთქმელ და მიუწვდომელ, სრულიად გრანსცენდენტურ აბსოლუტურ პირველსაწყისს: ერთს.

არის; ოღონდ მაგერია [ამ შემთხვევაში] გონით სფეროში იქნება.²⁹ ენერგიის სახით არსებული ხელვაც ორმაგია, ხელვამდე კი ის ერთი იყო. ასე რომ, ერთი იქცა ორად და ორი ერთად.

ხელვა სისავსესა და სისრულეს გრძნობით აღსაქმელიდან [იძენს], გონების [თვალთ] ხელვას კი სიკეთე ავსებს. [გონება] თავად რომ ყოფილიყო სიკეთე, რაღა უნდა ეჭვრიცხა ან, საერთოდ, რაღა უნდა ემოქმედა?

სხვა ყველაფერი სიკეთის გარშემოა და სიკეთის გამოა, სიკეთეს კი არაფერი სჭირდება. მას არაფერი აქვს, გარდა თავისი თავისა. ამიტომ, როცა იტყვი „სიკეთე“ – სხვას დამატებით ნულარაფერს იფიქრებ, რადგან თუკი რამეს დაუმატებ, რამდენადაც დაუმატებ, იმდენადვე დააკლებ.³⁰

ამიტომ ნურც „აზროვნებას“ [მიუმატებ], რათა სხვა რამედ არ აქციო და ორად [არ გახადო] – გონებად და სიკეთედ. გონებას სჭირდება სიკეთე, სიკეთეს კი გონება არ სჭირდება. ამიტომ, როცა [გონება] სიკეთეს აღწევს, ხდება კეთილსახოვანი³¹ და სიკეთის მიერ განიცდის სრულქმნას: სიკეთიდან მასზე ფორმა ჩამოდის და მას კეთილსახოვანს ხდის.

[გონებაზე] ერთგვარად სიკეთის კვალი იჭვრიტება. [ამ ნიშნით] უნდა ვიფიქროთ მის ჭეშმარიტ არქეტიპზე: ის გონებაზე ასახული კვალით უნდა წარმოვიდგინოთ.

ამგვარად, [სიკეთემ] თავისი კვალი მისცა გონებას, რომელიც ჭვრეტს და ასე ფლობს მას. ამიტომ გონებას მისწრაფება სჩვევია: ის მუდამ ისწრაფვის და მუდამ აღწევს; ხოლო [უზენაესი სიკეთე] არც მისწრაფვის – რადგან რისკენ უნდა [მიიღგოდეს?] – და არც აღწევს, რადგან არც [არას-

დროს] მისწრაფოდა. ამიტომ ის გონებაც არ არის, რადგან გონებაში არის მისწრაფება და მისი³² ფორმისკენ მიღრეკილება.

მშვენიერია გონება, ის ყველაზე უფრო მშვენიერია, წმინდა ნათელსა და წმინდა ბრწინვალებაში მდებარე³³ და არსთა ბუნების მომცველი. ამქვეყნიური მშვენიერი კოსმოსიც მისი მხოლოდ აჩრდილი და ხაგია. [გონება] სრულ ნათებაში იმყოფება, რადგან არაფერია მასში შეუმეცნებელი, ბნელი ან განუზომელი. ის ცხოვრობს ნეგარი ცხოვრებით. გაცემა შეიპყრობს, ვინც მას შესცქერის;³⁴ ის მასში ჩაიძირება და მასთან ერთი გახდება. როგორც ზეცის შემყურე და ვარსკვლავების ნათების მხედველი [მათ] შემოქმედზე ფიქრობს და მას ეძიებს, ასევე უნდა მან, ვინც გონითი კოსმოსი იხილა, მასში ჩაიხედა და [ამ ხილვით] განცვიფრდა, ეპიოს მისი შემოქმედი, თუ ვინ არის ის, ვინც ეს [გონითი კოსმოსი] წარმოაყენა, სად არის ის ან როგორ [შექმნა მან ის], მან, რომელმაც ასეთი ბავში გააჩინა – გონება, რომელიც არის მშვენიერი ბიჭი³⁵ და მისგან წარმოქმნილი სისავსე.³⁶

თავად ის [უზენაესი ერთი] კი არც გონებაა და არც სისავსე; ის არის გონებაზე და სისავსეზე. გონება და სისავსე მის შემდეგ არიან: მათ სჭირდებოდათ ავსება და მოაზრება. ისინი ახლოს არიან იმასთან, რასაც არაფერი სჭირდება და სულ არ სჭირდება აზროვნება; [გონებას] კი გააჩნია ჭეშმარიტი სისავსე და აზროვნება, მას ის პირველადი სახით აქვს. ხოლო

²⁹ ინტელიგიბილურ სამყაროში მაგერიის საკითხს პლოტინი ეხება აგრეთვე II 4 (12) ენეადაში. იხ. Plotinus, ed. Armstrong, გ. 3, გვ. 399.

³⁰ ამასვე გაიმეორებს პროკლე „თეოლოგიის საფუძვლების“ მე-8 თავში და შემდეგ იოანე პეტრიწიც, ამავე თავის კომენტარში.

³¹ შლრ. Plat., R. VI. 509 a 3.

³² აქ „მისი“ შეიძლება გულისხმობდეს გონებასაც (უფრო სწორი იქნებოდა: „თავისი“) და სიკეთესაც. შინაარსობლივად ორივე შესაძლებელია და, ამ შემთხვევაში, ფაქტიურად ერთი და იგივეა.

³³ შლრ. Plat., Phdr. 250 c 4.

³⁴ შლრ. Homer., II. III, 342.

³⁵ ბერძნ. κῆρυξ. იხ. აგრეთვე მომდევნო შენიშვნა.

³⁶ ბერძნ. κῆρυξ. აქ არის სიტყვების თამაში (პლოტინისთვის შინაარსობლივად გამართლებული): „ბიჭი“ (κῆρυξ) ბერძნ. ნიშნავს აგრეთვე „სისავსეს“, „სიმაძღვრეს“.

ის, რაც მათზე [ანუ გონებასა და გონით სისავსებზე, ანუ იდეათა სიმრავლეზე] წინ არის, მას ეს არც აქვს და არც სჭირდება; წინააღმდეგ შემთხვევაში ის სიკეთე არ იქნებოდა. >

V 1 (10): „სამი საწყისი ჰიპოსტაზის შესახებ“

შემდეგი ენეადა ძალიან მნიშვნელოვანია პლოტინის ფილოსოფიის, კერძოდ, მისი ონგოლოგიის გასაგებად. აქ ჩამოყალიბებულია სამი ჰიპოსტაზის: ერთის, გონებისა და სულის პრინციპები, მათი კაეშირი ერთმანეთთან, ახსნილია მათი ერთმანეთიდან გამომდინარეობა. მეტაფიზიკური პოზიციის გარდა, ეს თავი ჩვენთვის იმით არის საინტერესო, რომ მასში ასახულია სულის „გამბედაობა“ თუ „თავებედაობა“: მისი მოწყვეტა „მამისგან“ და ამქვეყნად „ჩამოსვლა“. პლოტინის ეს ტექსტი ერთგვარი ვაგრძელებაა „ჭვრეტის“ შესახებ ზემოთ მოყვანილი ენეადისა, რადგან აქაც პლოტინი აღწერს სულის შემოქმედებით „საქმიანობას“, მის მიერ სამყაროს და მისი ნაწილების შექმნას. ამდენად, სულის „ჩამოსვლა“ ქმნალობაში არ არის მარგო დაკნინება, მას დაღებითი ვაგებაც აქვს. ტექსტი, ბუნებრივია, ეკლესიის მამათა განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევდა, თუმცა პლოტინის „სამი ჰიპოსტაზის“, ორთოდოქსული ქრისტიანული სამებისგან განსხვავებით, იერარქულია. განსხვავება ამით არ ამოიწურება: პლოტინის გრაფიკაში ყურადღების ცენტრში სული დგას, კერძოდ, ადამიანური სულიც; სხვა ჰიპოსტაზები თითქოს მის ახსნას ემსახურებიან. მეტაფიზიკური რეალიები და პიროვნული სულიერი განცდა გადაჯაჭვულია და ერთიანია ამ ენეადაში, ისევე, როგორც პლოტინის მსოფლმხედველობაში საერთოდ. მოცემული ტექსტის მიზანი თითქოს მოწოდებაა, ჩვენკენ მომართული: გავიხსენოთ ჩვენი (რაც

იგივეა: ჩვენი სულების) ნამდვილი წარმომავლობა, გავიხსენოთ, როგორ მოვწყდით ფესვებს; გავიგოთ, რა არის ჩვენი (ანუ სულის) ნამდვილი ბუნება, და ასე, მისი გაცნობიერებით, „აღმოვაჩინოთ“ მასშივე ან მის გვერდით (ანუ ჩვენში ან ჩვენ გვერდით) გონება, და მისი მეშვეობით ერთისკენ ავმაღლდეთ. ვმა ამისაკენ (რაც ჩვენი ხსნაა: ჩვენი ნამდვილი მე-ს აღდგენა და შენახვა) ჩვენს თავში ჩაღრმავებაა მხოლოდ, რომელიც მასში არსებულ ერთზე გონისმიერი კონცენტრაციით მთელ უნივერსუმს დაგვანახებს.

მოკლედ ვაღმოვეცემთ ამ ენეადის შინაარსს:³⁷

სულები მოსწყდნენ მამას თავისი გამბედაობისა და თავისთავადად ყოფნის სურვილის გამო. მათ დაივიწყეს თავისი უესეები და მოიხიბლნენ მიწიერი გარემოთი. ორი რამ აძლევს სულებს საშუალებას, კვლავ გააცნობიერონ თავისი საწყისები: ერთი ვმა ამქვეყნიურობის ამაოების დანახვაა, მეორე – სულებისთვის მათი წარმომავლობისა და ღირებულების ჩვენებაა.

სული ანიჭებს სამყაროსა და ცოცხალ არსებებს სიცოცხლეს, კოსმოსს – წესრიგს. ეს წარმავალი საგნებია, სული კი მათზე მაღლა დგას. უნივერსალური სული ანათებს კოსმიურ სხეულში, რომელიც მანამდე მკედარი და ბნელი იყო. სული კვლავან განეფინა, ისე, რომ თვითონ არ დანაწილებულა. მან ეს ერთობა კოსმოსსაც მიანიჭა და ის (მთავარ) ღმერთად იქცა, ხოლო პლანეტები – ღმერთებად. უნივერსალური, საყოველთაო სული – ღმერთია, და ადამიანთა სულებიც ღმერთები არიან მაშინ, როცა ისინი თავისი წმინდა სახით არსებობენ, ანუ თავისი არსების შესაბამისად არიან, სხეულისა და სხეულოვანის გარეშე, რადგან სხეულოვანს ღირებულება არ აქვს, ღირებული სულია. სულის მიერ მისი ღირებულების

³⁷ იხ. Plotin, ed. Beutler/Theiler/Harder, გ. Ib, გვ. 489-490, აგრეთვე Plotinus, ed. Armstrong, გ. V, გვ. 7-9.

περὶ αὐτὰς τῆς μετ' ἀληθείας πραγματείαν πᾶσαν πει-
ρασόμεθα ἐνστῆσασθαι.

თარგმანი:

6. < მოდით, ახლა თავისთავად უსხეულო არსების განხილ-
ვას შევედგეთ და მასთან მიმართებაში რიგ-რიგობით გავარ-
ჩიოთ სულის შესახებ არსებული ყველა შეხედულება. ზოგიერთს მიაჩნია, რომ მთელი ეს არსება ერთგვაროვანია
და იგივეობრივი, რამდენადაც მის ნებისმიერ ნაწილში
მთელიც მოიპოვება. ისინი ინდივიდუალურ სულშიც კი გონით
კომოსს, ღმერთებს, ღემონებს, სიკეთესა და ყველა [სულზე]
უწინარეს [არსს] ათავსებენ და, ამგვარად, აცხადებენ, რომ
ყველაფერში არის ყველაფერი, ხოლო თითოეულში ის მათი
არსების შესაბამისად [არის მოცემული]. ამ შეხედულების
უდაო მომხრეა ნუმენიოსი, არც მთლად თანმიმდევრულად –
პლოტინი, ხოლო ამელიოსი კი არც თუ მთლად მტკიცედ დგას
ამ აზრზე. პორფირიოსს რაც შეეხება, ის ამ შეხედულებასთან
დაკავშირებით გაორებულია, მას ხან მტკიცედ განუდგება,
ხან კი ამ შეხედულებას იზიარებს, როგორც ზემოდან გადმო-
ცემულს. ამ თვალსაზრისის მიხედვით, სული, მთლიანობაში
თავისი არსებით, სულ არ განსხვავდება გონების, ღმერთე-
ბისა და [მასზე] უფრო უკეთესი გვარებისგან.³²

³² იამბლიქოსი აკრიტიკებდა პლოტინს, რომელსაც სწამდა, რომ ალა-
მიანის სულის ნაწილი მუდამ ზენა სამყაროში – გონით სფეროსთან
მუდმივ კავშირში არსებობს (Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 90).
იამბლიქოსის აზრს იზიარებდა პროკლეს და, როგორც ჩანს, პეტრიწიც.
თავად პლოტინსაც თავისი ეს შეხედულება სხვებისგან განსხვავებუ-
ლად, თავისებურად მიაჩნდა. პლოტინის „არათანმიმდევრობა“, ალბათ,
იმას გულისხმობს, რომ ის, ერთი მხრივ, სულს გარკვეულწილად გო-
ნითი სფეროს მკვიდრად მიიჩნევდა, მეორე მხრივ კი ამ ჰიპოსტაზებს
ერთმანეთისგან ასხვავებდა. რაც შეეხება პორფირიოსს, ფინამორისა
და დილონის აზრით, იამბლიქოსი მას გადაჭარბებულად აკრიტიკებს.
პორფირიოსის მე-10 სენტენციის თანახმად, „ყველაფერია ყველაფერში,
მაგრამ თითოეულის არსების შესაბამისი სახით: გონებაში გონისეუ-
ლად, სულში დისკურსიულად, მცენარეებში თესლებრივად, სხეულებში

7. მოძღვრება, რომელიც ამას უპირისპირდება, ერთ-
მანეთისგან განასხვავებს, ერთი მხრივ, სულს (ის გონებიდან
წარმოიქმნა, მის შემდგომ არის და ჰიპოსტაზით [გონებისგან]
განსხვავებულია), მეორე მხრივ კი [სულის იმ ასპექტს], რო-
მელიც გონებასთან ერთად სულს უძღვება (ის გონებაზეა და-
მოკიდებული, თუმცა სრულიად თავისთავად არსებობს); [ეს
მოძღვრება] აგრეთვე განასხვავებს სულს ყველა შემდგომი
გვარისგან. საკუთრივ სულის განსაზღვრებად მას მიაჩნია
შუამავლობა დაყოფად და განუყოფელ, სხეულოვან და უსხეუ-
ლო გვართა შორის, ან უნივერსალურ პრინციპთა [„ლოგო-
სების“] სისავსე, ან იდეათა შემდეგ³³ დემიურგიისათვის
[სამყაროს ქმნალობა-ჩამოყალიბებისათვის] ხელშეწყობა, ან
სიცოცხლე, რომელსაც თავისთავად გააჩნია გონითი სფერო-
დან [მომდინარე] სიცოცხლე, ან კიდევ მთლიანად აღებული
ჭეშმარიტად არსებულის³⁴ გვართა გამოსვლა უფრო დაბალი

სახონებით, ხოლო გრანსცენდენტურში – არა-გონისეულად და ზე-არ-
სებითად“ (Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 90). პორფირიოსის ამ
შეხედულებისგან თითქოს არ განსხვავდება პროკლეს (და, მასთან
ერთად, პეტრიწის) პრინციპიც. საინტერესოა, გააკრიტიკებდა თუ არა
იამბლიქოსი პროკლესაც, მისი თანამედროვე ან მასზე უმცროსი რომ
ყოფილიყო? რაც შეეხება ამელიოსს, მას, პროკლეს თანახმად, მიაჩნდა,
რომ სული შეიცავს კოსმოსში არსებულ ყველა არსს – ღმერთებს, ღე-
მონებს, ადამიანებს, პირუტყვებს. შეიძლება, ამას გულისხმობდა იამ-
ბლიქოსი, როცა სულთან მიმართებაში „ყველაფერია ყველაფერში“
პრინციპის განხილვისას ამელიოსი კრიტიკულად ასენა. იხ. Iambli., De
Anima, Finamore/Dillon, p. 91.

³³ „იდეაში“ იგულისხმება წინდა გონების სფეროს პრინციპები, რომლებიც
გრანსცენდენტურად არიან ყველაფრის საფუძვლები. „ლოგოსები“, იამ-
ბლიქოსის მიხედვით, „იდეათა“ შემდგომი პრინციპებია, რომლებიც
ქმნად სამყაროს უღვევს საფუძვლად, თუ შეიძლება ასე ითქვას, „იდეებ-
თან“ შედარებით უფრო ნაკლებად გრანსცენდენტური სახით.

³⁴ პლატონიდან მომდინარე გრადიციით, ნეოპლატონიკოსებთან ეს გერ-
მინი აღნიშნავს პირველ არსებულს, მყოფს, რომელსაც უნივერსალურ
იერარქიაში პირველი ადგილი უკავია ერთის, ჰენადების, სამღვარ-
უსამღვრობის შემდეგ. „ჭეშმარიტად არსებული“ (ზუსტი თარგმანი იქნე-
ბოდა: „არსებულად არსებული“) გონით სფეროს მიეკუთვნება. იოანე
პეტრიწი მას „ნამდულყოფს“ უწოდებდა.

არსებისკენ. ამ მოძღვრებას სავსებით იზიარებდნენ თავად პლატონი და პითაგორა, აგრეთვე არისტოტელე და ყველა ძველი [მოაზროვნეები], რომელთა სახელები სიბრძნითაა განთქმული. ვინც მათ შეხედულებებს მეცნიერულად გამოიკვლევს [ამაში დარწმუნდება]. ჩვენ კი შევეცდებით მთელი ნაშრომი, რომელიც ჭეშმარიტებას შეეხება, ამ შეხედულებებზე დავაფუძნოთ.³⁵ >

**

Iambl., De Anima, Finamore/Dillon, p. 32, §§8-9: *იამბლიქოსი განიხილავს სხვადასხვა ფილოსოფოსის შეხედულებას სულის აგებულების შესახებ.*

ტექსტი:

8. Τινὲς δὲ τῶν φυσικῶν σύνοδον τῶν ἐναντίων συσφαίνουσιν, οἷον θερμὸν καὶ <ψυχὸν>, ξηρὸν καὶ ὑγρὸν. [...] ἢ τὸν ἀναπνεόμενον ἀέρα ψυχὴν νομίζουσιν· ὡς περ' Ἀριστοτέλης μὲν ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἐπιεί φησι λέγεσθαι τὴν ψυχὴν εἰσιέναι ἐκ τοῦ ὄλου ἀναπνεόντων ἡμῶν φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων· εἰοικε γὰρ μὴν αὐτὸς ὁ Ὀρφεὺς χωρὶς ὑπολαμβάνειν εἶναι καὶ μίαν τὴν ψυχὴν, ἀφ' ἧς πολλὰς μὲν εἶναι διαιρέσεις, πολλὰς δὲ καὶ μέσας ἐπιπνοίας καθήκειν ἐπὶ τὰς μεριστὰς ψυχὰς ἀπὸ τῆς ὅλης ψυχῆς.

9. Τινὲς μὲν τῶν Ἀριστοτελικῶν αἰθέριον σῶμα τὴν ψυχὴν τίθενται· ἕτεροι δὲ τελειότητα αὐτὴν ἀφορίζονται κατ' οὐσίαν τοῦ θείου σώματος, ἢ ἐντελέχειαν καλεῖ Ἀριστοτέλης.

თარგმანი:

8. < ზოგიერთ ფიზიკოსს³⁶ მიაჩნია, რომ [სული] საპირისპირო [თვისებათა] ერთობაა, ისეთის, როგორც არის თბილი

³⁵ იამბლიქოსის მიერ პლატონის და პორფიროსის შეფასება ამ საკითხში. გენდენციურია: ისინი, ალბათ, მის დეფინიციებს დაეთანხმებოდნენ, იხ. Iambl., De Anima, Finamore/Dillon, p. 91-93.

³⁶ „ფიზიკოსი“, ანტიკური გრადიციით, იმ ფილოსოფოსს აღნიშნავს, ვინც ფანტასიას-ის, ანუ ბუნების შესახებ მსჯელობს.

და ცივი, მშრალი და სველი. [...] ან [სხეულში] შემონახურ ჰაერს „სულს“ უწოდებენ. ასე, მაგალითად, არისტოტელეს თანახმად, ორფიკულ ლექსებში ნათქვამია, რომ სული, ქარით მონახური, შემოდის [სხეულში] უნივერსუმიდან, როდესაც ვსუნთქავთ. როგორც ჩანს, თავად ორფევსს მიაჩნდა, რომ სული განცალკავებულია და ერთია, და რომ მისგან მრავალი განაყოფი გამომდინარეობს, ხოლო მრავალი შუალედური სუნთქვა ინდივიდუალურ სულებში ჩაეშვება უნივერსალური სულიდან.

9. ზოგიერთი არისტოტელეს მიმდევარი სულს წარმოადგენს ეთერულ სხეულად, ზოგიერთი კი მას განსაზღვრავს ღვთაებრივი სხეულის არსებისეულ სრულყოფილებად, რომელსაც არისტოტელე „მუდმივობას“ უწოდებს. >

**

Iambl., De Anima, Finamore/Dillon, p. 34, §§10: *როგორია მიმართება სულის არსებასა და მის პოტენციას (შესაძლებლობას, ძალას) შორის? იამბლიქოსი სხვადასხვა შეხედულებას განიხილავს. მსჯელობის წინამძღვარია პლატონურ-არისტოტელური თვალსაზრისი, რომლის თანახმად ყოველი არსი სამი ასპექტის ერთობლიობას წარმოადგენს. ეს არის არსება (სუბსტანცია, ბერძნ. οὐσία), ძალა (პოტენცია, შესაძლებლობა, ბერძნ. δύναμις) და მოქმედება (ენერგია, განხორციელება, ბერძნ. ἐνέργεια). სულის შემთხვევაში საკითხს ის ართულებს, რომ ის ხშირად სხეულთან ერთობაში იმყოფება და საკამათო საკითხია, არის ის მარტივი სუბსტანცია თუ არა. პეგრიწული გრადიციით, ჩვენ ამ სამ სიგყვას (თუ სავანგებოდ სხვა შესაფყვისზე არ მივუთუთეთ) ვთარგმნით „არსებად“, „ძალად“ და „მოქმედებად“. სულის მოქმედების გარდა, მომდევნო ქვეთავებში (§§17-19) იამბლიქოსი განიხილავს სულის ქმედებებსაც (აქტებს, „საქმეებს“, ბერძნ. τὰ ἔργα). სულის ძალთა განხილვისას იამბლიქოსი უპირისპირებს პლატონისა და არისტოტელეს*

შეხედულებებს (ისინი მას მართებულად მიაჩნია), რომელთა თანახმად სული არ არის შედგენილი არსება და ძალები თავად სულს განეკუთვნება, სტოიკოსებისა და გვიანდელი პერიოდის პერიპატეტიკოსების შეხედულებებს (იამბლიქოსის ისინი არასწორად მიაჩნია), რომლებიც ამტკიცებენ, რომ სული სხეულია.³⁷

ტექსტი:

10. Πλάτων μὲν οὖν οὐχ ὡς ἑτέρας τὰς δυνάμεις ἐν ἑτέρῳ τῇ ψυχῇ ἐνεῖναι ἡγείται, συμφύτους δ' αὐτὰς καὶ κατὰ μίαν ἰδέαν συσφεσθηκέναι λέγει διὰ τὴν ἀσύσθετον οὐσίαν τῆς ψυχῆς. Ἀριστοτέλης δὲ ὡσαύτως ἀπλῆν οὐσίαν, ἀσώματον, εἶδους τελεσιουργὸν τὴν τῆς ψυχῆς ὑποθέμενος, οὐ ποιεῖ τὰς δυνάμεις ὡς ἐν συσθένῳ τινὶ τῇ ψυχῇ παρούσας. Ἀλλὰ μὴν οἶγε ἀπὸ Χρυσίππου καὶ Ζήνωνος φιλόσοφοι καὶ πάντες ὅσοι σῶμα τὴν ψυχὴν νοοῦσι τὰς μὲν δυνάμεις ὡς ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ποιότητος συμβιβάζουσι, τὴν μὲν δυνάμεις ὡς οὐσίαν προὑποκειμένην ταῖς δυνάμεσι προτιθέασιν, ἐκ δ' ἀφοτέρων τούτων σύσθετον φύσιν ἐξ ἀνομοίων συναγουσιν.

Ταύτη τοίνυν αἱ δυνάμεις αὐτῆς τῆς ψυχῆς καθ' αὐτὴν ἢ τοῦ ἔχοντος τοῦ κοινοῦ μετὰ τοῦ σώματος θεωρουμένου ζῶου, καθ' οὗς μὲν ψυχὴ διττὴν ζῶην ζῆ, καθ' αὐτὴν τε καὶ μετὰ τοῦ σώματος, ἄλλως μὲν πάρεισι τῇ ψυχῇ, ἄλλως δὲ τῷ κοίνω ζῶα, <ὡς> κατὰ Πλάτωνα καὶ Πυθαγόραν · καθ' οὗς δὲ μία ζῶη τῆς ψυχῆς ἔστιν ἢ τοῦ συσθέντος, συγκεκραμένης τῆς ψυχῆς τῷ σώματι, ὡς οἱ Στωικοὶ λέγουσιν, ἢ δούσης ὅλην τὴν ἑαυτῆς ζῶην εἰς τὸ κοινὸν ζῶον, ὡς οἱ Περιπατητικοὶ δισχυρίζονται, κατὰ τούτους εἰς ἔστιν ὁ τρόπος τῆς παρουσίας αὐτῶν ὁ ἐν τῷ μετέχουσιν ἢ ἐν κεκράσθαι τῷ ὅλῳ ζῶα.

თარგმანი:

10. < პლატონს არ მიაჩნია, რომ ძალები სულში მისგან განცალკავებულნი არიან. ის ამბობს, რომ ძალები სულთან

³⁷ Iambl., De Anima, Finamore/Dillon, p. 101.

ბუნებრივად არიან შერწყმული და მასთან ერთად ერთიანი ფორმის სახით არსებობენ, რადგან სულის არსება შედგენილი არ არის.³⁸ ასევე არისგოგელე, რომელსაც მიაჩნია, რომ [სულის] არსება არის მარტივი, უსხეულო, [სიცოცხლის] ფორმის შემქმნელი, არ უშვებს, რომ ძალები მოცემულია სულში როგორც ერთგვარ კომპოზიციში.³⁹ განსხვავებულია ქრისიპოსისა და ბენონის⁴⁰ მიმდევარ ფილოსოფოსთა და სხვა ყველას თვალსაზრისი, ვინც სულს სხეულად მოიაზრებს, ძალებს წარმოადგენს თვისებებად, რომლებიც ქვემდებარეში [ანუ სუბსტრატში] არის თავმოყრილი, ხოლო სულს მიიჩნევს ქვემდებარედ, რომელიც ძალებს უღევს საფუძვლად, და შედგენილ ბუნებას ამ ორი განსხვავებული [საწყისის, ანუ, ერთი მხრივ, ძალებიდან, მეორე მხრივ კი სულიდან წარმომდგარ] ნაერთად წარმოადგენს.

ამგვარად, ძალები [განეკუთვნება] თავად სულს ან იმ ბიარ ცოცხალ არსებას, რომელიც, როგორც ფიქრობენ,

³⁸ პლატონის „ფედროსის“ (Phdr. 78 b) თანახმად, სული არ არის შედგენილი, თუმცა სხვაგან პლატონი სულთა ნაწილებზე მიუთითებს: R. 435 a-442 d, 580 de, Phdr. 246 ab, 253 c-e, Ti. 89 e. „ტიმაიოსში“ ნათქვამია, რომ სულის სამი ნაწილი სხეულის სამ სხვადასხვა ნაწილს შეესაბამება (Ti., 69 b-71 a). მითითებულია წიგნიდან Iambl., De Anima, Finamore/Dillon, p. 101.

³⁹ ტექსტის გამომცემელთა აზრით, ეს არის არა არისგოგელე თავისთავად, არამედ არისგოგელე იამბლიქოსის ინტერპრეტაციით. საქმე ის არის, რომ არისგოგელეს განსაზღვრებით, „სული არის პირველი ენტელექტია ბუნებრივი სხეულისა, რომელსაც პოტენციურად გააჩნია სიცოცხლე“, Arist., de An. 412 a 27. ამგვარად, იამბლიქოსის აზრით, არისგოგელე და პლატონი ერთმანეთს ეთანხმებიან იმაში, რომ სულის არსება მარტივია და ის სხეულოვან ძალებთან დროებით ერთობაში შედის. სული სხეულს მთლიანად არ ეძლევა, ის სხეულისგან განცალკავებულია და მისგან საბოლოოდაც განცალკავებულია. ეს თვალსაზრისი განსხვავდება სტოიკოსებისა და მაკერიალისგების შეხედულებებისგან, რომელთა თანახმად სული არის კომპოზიტი: თავად სულისა და სხეულოვანი ძალების ერთობლიობა, რომელიც მთლიანად სხეულშია მოცემული. იხ. Iambl., De Anima, Finamore/Dillon, p. 101.

⁴⁰ სტოიკოსებისა შეხედულებისთვის იხ. Stoicorum veterum fragmenta (შემოკლებულად: SVF) II, 826. მითითებულია Iambl., De Anima, Finamore/Dillon, p. 101.

[სულს] სხეულთან ერთად ფლობს. ვისაც მიაჩნია, რომ სული ორმაგი ცხოვრებით ცხოვრობს (ანუ [ის ცხოვრობს] თავის-თავადაც და სხეულთან ერთადაც), მათი აზრით, [ეს ძალები] სხვაგვარად არის მოცემული სულში და სხვაგვარად მთავრდება. ხოლო ვისაც მიაჩნია, რომ არსებობს სულის ერთიანი ცხოვრება და ის არის კომპოზიტი (იმიტომ რომ სული სხეულთან არის შერწყმული, როგორც ეს სტოიკოსებს მიაჩნიათ, ან იმიტომ, რომ [სული] საკუთარ სიცოცხლეს [მასთან] მომთავრებ ცოცხალ არსებას ანიჭებს, როგორც ამას პერიპატეტიკოსები ამტკიცებენ), მათი შეხედულებით, სახეობა [ძალთა] არსებობის ერთი გზა, რომელიც მთავრდება ან მთელ ცოცხალ არსებასთან შერწყმაში გამოიხატება. >

**

Iambl., *De Anima, Finamore/Dillon, p. 39-41, §§13-15: სულის რომელი ძალები ეკუთვნის სულის არსებას და რომელი – არა? ანუ რომელი ძალები ეკუთვნის სულსა და სხეულს ერთად? იამბლიქოსი განიხილავს სულის არა-გონივრულ (ირაციონალურ) ძალებს: შეგრძნებას, წარმოსახვას, მეხსიერებას და განსჯას, და აღარებს სხვადასხვა ფილოსოფოსთა შეხედულებებს მათ შესახებ სულის არსებასთან მიმართების თვალსაზრისით.*

ბექსტი:

13. Πλωτῖνος αὐτῆς ἀφαιρεῖ τὰς ἀλόγους δυνάμεις, τὰς αἰσθήσεις, τὰς φαντασίας, τὰς μνήμας, τοὺς λογισμοὺς· μόνον δὲ τὸν καθαρὸν λογισμὸν εἰς τὴν καθαρὰν οὐσίαν αὐτῆς ἀνατείνει, ὡς ἔχοντα συμφυῆ δύναμιν πρὸς αὐτὴν τὴν τῆς οὐσίας ἰδέαν.

Οἱ δὲ περὶ Δημόκριτον Πλατωνικοὶ πάντα ταῦτα τὰ εἶδη τῶν δυνάμεων εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς συνάγουσιν.

Ὁ δὲ Πλάτων καὶ αὐτὰς ἑαυτῶν ποιεῖ καὶ τῶν ζώων, καθ' ἑτέραν ἑτέραν ζῶν διοριζόμενος ἑκάτερον.

Οἱ δὲ περὶ Πορφύριον καὶ Πλωτῖνον ἑκάστῳ μέρει τοῦ παντὸς τὰς οἰκείας δυνάμεις προβάλλεσθαι ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἀποφαίνονται, καὶ ἀφίεσθαι μὲν καὶ μηκέτι εἶναι τὰς ζῶας τὰς ὀπωσοῦν προβληθείσας [οἱ περὶ Πορφύριον καὶ Πλωτῖνον Πλατωνικοὶ] ἀφορίζονται παραπλησίως τοῖς ἀπὸ τοῦ σπέρματος φουμένους, ὅποταν εἰς ἑαυτὸ ἀναδράμη τὸ σπέρμα· εἶναι δὲ καὶ ταῦτας ἐν τῷ παντὶ καὶ μὴ ἀπόλλυσθαι τάχα ἂν τις ἐπινοήσειε καινότερον, οὐκ ἀπιθάνως.

14. Τούτων οὐσῶν τῶν κοινοτάτων δυνάμεων εἰσὶ καὶ ἄλλαι τῆς ψυχῆς δυνάμεις, κατ' αὐτὴν μὲν, οὐ μὴν συμπληρωτικαὶ αὐτῆς, ὡς ἡ μνήμη κατοχὴ οὐσα φαντάσματος.

15. Πάλιν τοῖνυν περὶ τοῦ νοῦ καὶ πασῶν τῶν κρειττόνων δυνάμεων τῆς ψυχῆς οἱ μὲν Στωικοὶ λέγουσι μὴ εὐθὺς ἐμφύεσθαι τὸν λόγον, ὑστερον δὲ συναθροίζεσθαι ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων καὶ φαντασιῶν περὶ δεκατέσσαρα ἔτη.

Οἱ δ' ἀπὸ Πλάτωνος καὶ Πυθαγόρου παρέιναι μὲν καὶ ἐν τοῖς ἀρτιγενέσι τὸν λόγον φασίν, ἐπισκοτεῖσθαι γε μὴν [ἐν] τοῖς ἔξωθεν καὶ μὴ ἐνεργεῖν τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἡσυχάζειν.

Ἦδη τοῖνυν περὶ τοῦ νοῦ πολλοὶ μὲν Περιπατητικοὶ τὸν ἐκ σπέρματος καὶ [τὸν] ἀπὸ τῆς φύσεως ἄλλον νοῦν ὑποθέμενοι, ὡς αὐτίκα μάλα ἀποβλαστάνοντα ἀπὸ τῆς πρώτης γενέσεως, καὶ χωριστὸν καὶ θύραθεν ἐπικαλούμενον ἕτερον παραγίγνεσθαι λέγουσιν ὀψιαίτατα, ἐπειδὴν τελειωθῆ μὲν ὁ κατὰ δύναμιν νοῦς, ἐπιτηδείως δὲ μετέχη τῆς κατ' ἐνέργειαν νοήσεως.

Πολλοὶ δὲ αὐτῶν τῶν Πλατωνικῶν καὶ τὸν νοῦν τῆ ψυχῆ ἅμα τῆ πρώτῃ εἰσόδῳ αὐτῆς εἰς τὸ σῶμα συνεισάγουσιν, οὐδὲ εἶναι ὅλως ἑτέραν μὲν αὐτὴν, ἕτερον δὲ αὐτῆς τὸν νοῦν.

თარგმანი:

13. < პლოტინი სულს ამოწმებს არაგონივრულ ძალებს [პოტენციებს], ისეთებს, როგორიცაა შეგრძნება, წარმოსახვა, მეხსიერება, განსჯა. ის მხოლოდ წმინდა აზროვნებას მიაკუთვნებს სულის წმინდა არსებას, იმიტომ, რომ მას ვაჩნია

ძალა [პოტენცია], რომელიც დაკავშირებულია [სულის] არსების თავისებურებასთან.⁴¹

დემოკრიტე და მისი მიმდევარი პლატონიკოსები კი ძალთა ყველა ამ გვარს სულის არსებას მიაკუთვნებენ.⁴²

პლატონის აზრით კი ეს ძალები თავად სულებსაც განეკუთვნება და ცოცხალ არსებებსაც; ის თითოეულ მათგანს მისთვის დამახასიათებელი ცხოვრების მიხედვით განასხვავებს.⁴³

პორფირიოსისა და პლოტინის მიმდევრებს მიაჩნიათ, რომ სული თავის ძალებს უნივერსუმის ყველა ნაწილში ავრცელებს. მათი აზრით, სიცოცხლეები, რა სახითაც არ უნდა იყვნენ ისინი გავრცელებულნი, მინელდებიან და ქრებიან, თესლიდან აღმოცენებული მცენარეების მსგავსად იმ მომენტში, როცა თესლი საკუთარ თავში უკუიქცევა.⁴⁴ შეიძლება კაც-

⁴¹ ანალოგიური აზრი პლოტინმა გამოთქვა 1. 1 ენეადაში. იამბლიქოსის ამ გეჟესის გამომცემელთა აზრით, იამბლიქოსი აქაც, ისევე როგორც სხვა შემთხვევებში, მეტისმეტად მარტივად წარმოადგენს პლოტინის თვალსაზრისს, რომელიც სულ არ არის ერთმნიშვნელოვანი. სხვაგან პლოტინი ახასიათებს სულს, როგორც „ერთგვარ ფორმას“ (1, 1, 2), რომელიც მუდამ ის არის, რაც არის, და მას არაფერი არ აქვს გარედან მიყენებული, მათ შორის დისკურსიული აზროვნება ან შეხედულება. სხვაგან კი პლოტინი ამბობს, რომ შეგრძნება საკუთრივ სულის კუთვნილება არ არის (1, 1, 7). იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 114.

⁴² პლატონიკოსი დემოკრიტე, ეს საკმაოდ უცნობი პიროვნება, საინტერესო ფიგურად მიაჩნიათ სპეციალისტებს. მის შესახებ ცნობებს გვაწვდიან ლონგინოსი, პროკლე, დამასკიოსი, ოლიმპიოდორე. იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 115.

⁴³ იამბლიქოსის აზრით (რაც, მისი თქმით, პლატონის აზრია), ზოგიერთი ირაციონალური ძალა თავად სულის კუთვნილებაა, ზოგიერთი კი სულისა და სხეულის ერთობლიობას ახასიათებს.

⁴⁴ თესლისთვის ამ ცოტა უზვეულო მოქმედების გასაგებად გამომცემლები ასეთ შედარებას გვთავაზობენ: თესლი წარმოიდგინოთ ბოლქვად, ავილოთ, მაგალითად, გიგის ბოლქვი: ის შეიძლება შევადაროთ სულს, რომელიც საკუთარ თავში ყოფნის მდგომარეობაშია, ხოლო გიგა, როგორც მცენარე და მისი ყვაილი – ირაციონალური ძალებია. ბოლქვი მცენარეს „გამოუშვებს“, ასევე სული თავის ძალებს „ასხივებს“. როცა ბოლქვი „საკუთარ თავს უბრუნდება“, მცენარე ჭკნება, ისევე, როგორც სულის ძალები მინელდება, მაგრამ თვითონ ბოლქვი განაგრძობს

მა არცთუ არაღამაჯერებლად წამოაყენოს ახალი თეორია იმის შესახებ, რომ ეს ძალები უნივერსუმში [კვლავაც] არსებობენ და არ ისპობიან.⁴⁵

14. ეს არის ყველაზე უფრო საზოგადო ძალები, მაგრამ არსებობს სულის სხვა ძალებიც, რომლებიც საკუთრივ სულისაა, თუმცა მის [ძირითად] შემავსებელ [ნაწილს] არ წარმოადგენს; ასეთია ხსოვნა, რომელიც წარმოსახვის შეჩერებაა.⁴⁶

15. და ისევე, რაც შეეხება გონებასა და სულის საუკეთესო ძალებს, სტოიკოსები ამბობენ, რომ აზროვნება იმთავითვე კი არ არის [სულში] აღმოცენებული, არამედ მისი შექმნა ხდება თოთხმეტი წლის ასაკში შეგრძნებებისა და წარმოსახვის საფუძველზე.⁴⁷

ხოლო პლატონისა და პითაგორელების მიმდევრები ამბობენ, რომ აზროვნება იმთავითვე ახალშობილს თანა სდევს, თუმცა ის გარეგანი ზემოქმედებით არის დაბინდული და საკუთარი ენერგიით კი არ მოქმედებს, არამედ განისვენებს.⁴⁸

ახლა კი, რაც შეეხება გონებას, მრავალი პერიპატეტიკოსი მიიჩნევს, რომ თესლიდან და ბუნებიდან სხვა გონება აღმოცენდება, რომელიც დაბადებისთანავე იჩენს თავს. ხოლო განცალკავებად და გარედან შემოსულად⁴⁹ იწოდება მეო-

სიცოცხლეს და შემდეგ მისგან ახალი მცენარე აღმოცენდება. იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 116.

⁴⁵ იამბლიქოსის აზრით, ირაციონალური ძალები განაგრძობენ არსებობას სხეულის სიკვდილის შემდეგაც და ისინი სამყაროში არიან გავრცელებული. თავისთავად, სული არის მარტივი და შეუდგენელი არსება. ის სხეულში შემოსვლისას ცვლილებას განიცდის. იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 117.

⁴⁶ შტრ. Arist., Mem., 451 a 14. იმბლიქოსისთვის მესხიერება საკუთრივ სულის ძალაა, თუმცა მისი არსებითი ნაწილი არ არის. იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 117.

⁴⁷ სტოიკოსებისთვის იხ. SVF 2, 841. იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 117.

⁴⁸ Plat., Tim. 43 d-44 a, Procl., In Ti., III, 348, 6 – 21 ed. Diehl. იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 118.

⁴⁹ ἄνθρωπος: გარედან, „კარიდან“, ე.ი. არა თანდაყოლილი, არამედ გარედან მონიჭებული. ეს არის არისტოტელური გამოთქმა, რომელსაც ბერძნული ფორმით („თურათენ“) პეტრიწიც ხმარობს. იხ. Arist., GC 736 b 28.

რე [გონება], რომელიც მაშინვე წარმოიქმნება, მაგრამ გვიან აღმოცენდება, მაშინ, როდესაც აღსრულების ფაზაში შედის პოტენციური გონება და სათანადოდ მონაწილეობს მოქმედ ამროვნებაში⁵⁰.

მეორე მხრივ, თავად პლატონიკოსთა შორის მრავალი მიიხნევს, რომ გონება მოცემულია სულში მაშინვე, იმ დროს, როდესაც [სული] პირველად შემოდის სხეულში; და მათ არ მიაჩნიათ, რომ სული და გონება სრულიად სხვადასხვა რამ არის. >

**

Iambl., De Anima, Finamore/Dillon, p. 44, §§17-19: *სულის ძალების (პოტენციების) განხილვიდან იამბლიქოსი სულიერ ქმედებაზე გადადის. აქვს თუ არა ყველა სულს ერთნაირი ქმედება, თუ სულთა ქმედებები განსხვავდება სულთა რანგის მიხედვით, ანუ, სხვა სიგყვებით რომ ვთქვათ, ერთი და იგივეა თუ არა უნივერსალური და ინდივიდუალური სულების ქმედებები? ამ საკითხთან დაკავშირებითაც იამბლიქოსი სხვადასხვა შეხედულებას იხილავს.*

ტექსტი:

17. Πότερον οὖν πασῶν τῶν ψυχῶν τὰ αὐτὰ ἔργα ἀποτελεῖται, ἢ τὰ μὲν τῶν ὅλων τελεώτερα, τὰ δὲ τῶν ἄλλων ὡς ἕκασται διειλήχασιν τὴν προσήκουσαν ἑαυταῖς τάξιν; Ὡς μὲν οἱ Στωικοὶ λέγουσιν, εἰς τέ ἐστιν ὁ λόγος καὶ ἡ αὐτὴ πάντως διανόησις καὶ τὰ κατορθώματα ἴσα καὶ αἱ αὐταὶ ἀρεταὶ τῶν τε μεριστῶν καὶ τῶν ὅλων· καὶ που Πλωτίνος καὶ Ἀμέλιος ἐπὶ ταύτης εἰσὶ τῆς δόξης (ἐνίοτε γὰρ < οὐχ > ὡς ἄλλην τὴν μεριστὴν ψυχὴν παρὰ τὴν ὅλην, μίαν δὲ αὐτὴν πρὸς ἐκείνην εἶναι ἀφορίζονται) ὡς δ' ἂν εἴποι Πορφύριος,

⁵⁰ ანუ ისეთი ამროვნებაში, რომელიც პოტენციური ამროვნება კი აღარ არის, არამედ მოქმედი, „ენერჯიაში მყოფი“, აქტუალური, განხორციელებული ამროვნებაა.

πάντη κεχώρισται τὰ τῆς ὅλης ψυχῆς παρὰ τὴν μεριστὴν ἐνεργήματα.

18. Γένοιτο δὲ καὶ ἄλλη δόξα οὐκ ἀπόβλητος, ἢ κατὰ γένη καὶ εἶδη τῶν ψυχῶν ἄλλα μὲν τὰ τῶν ὅλων παντελῆ, ἄλλα δὲ τὰ τῶν θείων ψυχῶν ἀχραντα καὶ ἄσφα, ἕτερα δὲ τὰ τῶν δαιμονίων δραστήρια, τὰ δὲ τῶν ἥρωικῶν μεγάλα, τὰ δὲ τῶν ἐν τοῖς ζῴοις καὶ τοῖς ἀνθρώποις θνητοειδῆ καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως ἔργα διαιρουμένη. Τούτων δὲ διωρισμένων καὶ τὰ ἐχόμενα τούτων τὴν ὁμοίαν λήφεται διάκρισιν.

19. Οἱ μὲν γὰρ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πανταχοῦ ψυχὴν διατείνοντες ἤτοι γένει ἢ εἶδει, ὡς δοκεῖ Πλωτίνω, ἢ καὶ ἀριθμῶ, ὡς νεανιεύεται οὐκ ὀλιγάκις Ἀμέλιος, εἶναι αὐτὴν ἐροῦσιν ἄπερ ἐνεργεῖν. Οἱ δ' ἀσφαλέστερον τούτων διατατόμενοι καὶ προόδους προχωρεῖν εἰς τὸ πρόσω, οἷους ἂν τις θεῖη τοὺς καινῶς μὲν ἀπταιστως δὲ ἀντιλαμβανομένους τῶν λόγων, τὰ μὲν τῶν ὅλων ψυχῶν καὶ θείων καὶ ἄσλων ἐνεργήματα ἐροῦσιν οὕτοι πάντως δῆπου καὶ εἰς οὐσίαν ἀποτελεῦσιν· τὰ δὲ τῶν μεριστῶν κρατουμένων ἐν ἐνὶ εἶδει καὶ διαιρουμένων περὶ τοῖς σώμασιν οὐδαμῶς συγχωρήσουσιν εὐθὺς εἶναι ταῦθ' ἄπερ ἐνεργοῦσι.

თარგმანი:

17. < ყველა სული ერთსა და იმავე ქმედებებს ასრულებს? თუ უნივერსალური სულების [ქმედებები] უფრო სრულყოფილია, დანარჩენი სულებისა კი ისეთია, როგორც რიგიც ერთ მათ წილად? სტოიკოსები ამბობენ, რომ ინდივიდუალური და უნივერსალური სულების რაციონალური საწყისი ერთია, [მათი] განსჯა სრულიად იგივეა, სწორი ქმედებები ერთნაირია და სიქველენიც ერთი და იგივეა. როგორც ჩანს, პლოტინი და ამელიოსიც ამ ამრს [იზიარებენ], რადგან ზოგჯერ ისინი ინდივიდუალურ სულს განსაზღვრავენ არა როგორც უნივერსალური სულისგან განსხვავებულს, არამედ როგორც მასთან მიმართებაში იგივეს. თუმცა, პორფიროსის

თანახმად, უნივერსალური სულის ქმედებები სრულიად განსხვავდება ინდივიდუალური სულისგან.⁵¹

18. სხვა შეხედულებაც არსებობს, რომლის უგულებელყოფა არ შეიძლება.⁵² ის განასხვავებს სულებს გვარ-სახეობათა მიხედვით და მიიჩნევს, რომ ერთმანეთისგან განსხვავებულია უნივერსალური სულების სრულყოფილი ქმედებები, ღვთაებრივ სულთა წმინდა და არამატერიალური ქმედებები, დემონურ სულთა ქმედითობა, გმირულ სულთა დიდებული ქმედებები, ცხოველებისა და ადამიანების სულთა მოკვდავობით დალდასმული ქმედებები და ასე შემდეგ.⁵³ ხოლო მათი ერთმანეთისგან განსხვავება-განსაზღვრების საფუძველზე განისაზღვრება ისიც, რაც მათი მფლობელია.

19. ვინც ფიქრობს, რომ სული ყველგან ერთი და იგივეა, როგორც გვარით, ასევე სახეობით (ასეთია პლოტინის შეხედულება), ან რიცხოვნობით (როგორც ამას არც თუ იმ-

ვიათად ამელიოსი აცხადებს ინფანტილურად), ის იტყვის, რომ სული იგივეა, რაც მისი მოქმედება.⁵⁴ ხოლო სხვები უფრო მეტი სიმუსგით განასხვავებენ [სულებს] და აღგენენ, რომ სულის არსებათა პირველადი, მეორადი და მესამე რანგის გამოსვლა არსებობს, რომლითაც სულები წინ მიიწვევენ [ქმნილებათა სამყაროში].⁵⁵ ვინც ხედავს, რომ ამ შეხედულების მიმდევარნი ახლებურ, მაგრამ საფუძვლიან არგუმენტებს წამოაყენებენ მოცემულ საკითხებზე, იტყვის, რომ უნივერსალურ, ღვთაებრივ და არამატერიალურ სულთა ქმედებები მთლიანად სრულდება მათ არსებაშიც. მაგრამ ისინი არასდროს დათანხმდებიან იმაზე, რომ ინდივიდუალური სულები, რომლებიც ერთ [გარკვეულ] ფორმაშია მოცემული და სხეულებზეა დანაწილებული, მყისიერად იგივეა, რაც მათი ქმედებები.⁵⁶ >

**

⁵¹ ტექსტის გამომცემელთა თქმით, ვერ ვიტყვით, რომელ წყაროებს ეყრდნობა იამბლიქოსის ეს ფრაგმენტი. საქმე ის არის, რომ პორფირიოსის შეხედულება სულთა სხვადასხვაობის შესახებ განსხვავდება პლოტინის შეხედულებისგან. პორფირიოსი განასხვავებს სულს, როგორც მთელს, მრავალი ინდივიდუალური სულისგან, იმ აზრით, რომ სული როგორც მთელი არ არის ინდივიდუალური სულების უბრალო ჯამი. მაგრამ ეს თვალსაზრისი, რომელსაც პორფირიოსი თავის „სენტენციებში“ გამოთქვამდა, თავის მხრივ, ეყრდნობოდა პლოტინის ენალებს, 6, 4, 4. იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 126.

⁵² ერთგვარი ანონიმურობით, იამბლიქოსი საკუთარი შეხედულების გადმოცემას იწყებს.

⁵³ ღვთაებრივ, დემონურ („ემმაკებრივ“) და გმირთა („იროთა“) სულების განსხვავებისთვის გავიხსენოთ პროკლეს „თეოლოგიის საფუძვლების“ იოანე პეტრიწისეული თარგმანის 129-ე თავი და მისივე კომენტარი ამ თავზე. იამბლიქოსი განასხვავებს, ერთი მხრივ, წმინდა, ტრანსცენდენტურ სულებს, ხოლო მეორე მხრივ, ციურ ღმერთთა სულებს, დემონურ, გმირებისა და, ბოლოს, მოკვდავთა სულებს. ანალოგიური კლასიფიკაცია მოცემულია იამბლიქოსთან „მისტერიების შესახებ“ წიგნში (Iambli., De Mysteriis, 1, 5-7), მას პროკლეს გადმოსცემს „ტიმპიოსის“ კომენტარში (Procl., In Ti. III, 245, 19 – 246, 4; 247, 16-25 ed. Diehl). იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 126-128.

⁵⁴ იამბლიქოსი უპირისპირდება იმ ფილოსოფოსებს, რომლებსაც ყველა სული არსებითად იდენტურად მიაჩნდათ. ამელიოსის შესახებ წყარო ჯერ-ჯერობით დაუდგენელია. გამომცემელთა აზრით, ის შეხედულება, რომელსაც იამბლიქოსი ამელიოსს მიაწერს, გამოთქმული ჰქონდა თეოდორე ასინელს, რასაც „ტიმპიოსზე“ პროკლეს კომენტარი ადასტურებს (Procl., In Ti. III, 246, 23 – 28 ed. Diehl). იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 128-129.

⁵⁵ ისევ ერთგვარი ანონიმურობით და ფრთხილად (თან შეფარული ქებით) იამბლიქოსი საკუთარი თვალსაზრისის გამოხატვას შეუდგება.

⁵⁶ სხვა სიგვევებით რომ ვთქვათ, წმინდა, ღვთაებრივ სულთა ქმედებები სრულდება მათ არსებებში და ეს ქმედებები შესაბამისი არსებების იდენტურია, ხოლო ინდივიდუალური სულები (პეტრიწის ენით რომ ვთქვათ, „ნაწილებითი“ სულები) არსებით თავისი ქმედებების იგივეობრივნი არ არიან, ანუ მათი ქმედებები იგივე არ არის, რაც მათი არსება. ღვთაებრივი სულების ქმედება მუდამ სრულდება, ინდივიდუალურებისა კი – არა. თუ რაგომ არის ეს ასე, თავისებურად ახსნილი აქვს პლოტინს: იმიტომ, რომ ყველაფერს, რაც სულშია მოცემული, ჩვენ მაშინათვე ვერ ვწვდებით, ვერ ვაცნობიერებთ (Plot., V, 1, 12). იხ. Iambli., De Anima, Finamore/Dillon, p. 129.